

זה עוקר וזה מניח – שנים שעשו

הנה בגמ' מבואר דילפינן מבעשותה לפטור זה עוקר וזה מניח, הרי דמסברא היה לנו לחייב בזה עוקר וזה מניח, והגמ' סתומה מה טעם יש לחייב זה עוקר וזה מניח הרי כל אחד מהם לאעשה מעשה, וגם בגמ' לקמן בעינן תלתא מיעוטי אלמא מסברא כל אחד חשיב כעושה מעשה, והענין תמוה מאוד דסו"ס איזה מעשה עשה והפנ"י והשפ"א כאן נתכוונו לדבר אחד אשר חיובם הוא חטאת אחת בהצטרפות שניהם אל המלאכה ובזה ביאר השפ"א מדוע אין מיעוט ממיתה מפני שבמיתה לא שייך לחייב שניהם כאחד, ולא הבנתי דבריו דאם כן יש איסור דאורייתא בזה עוקר וזה מניח וכן כתב הפנ"י ובדעת התוס' ביאר הפנ"י דדמיא לסברת ר"א דאחת על האריג.

והנה לכאורה נראה שנחלקו הראשונים בעיקר דין זה דבעשותה, כי ברש"י לקמן משמע דהוא מפרשת שנים שעשאוה, וכן מפורש בריטב"א שם וכן להדיא ברמבם בפ"א הטו משבת זז"ל כל מלאכה שהיחיד יכול לעשות אותה לבדו ועשו אותה שנים בשותפות בין שעשה זה מקצתה וזה מקצתה כגון שעקר זה החפץ מרשות זו והניחו השני ברשות אחרת בין שעשו אותה שניהם כאחד מתחלה ועד סוף כגון שאחזו שניהם בקולמוס וכתבו או אחזו ככר והוציאוהו מרשות לרשות הרי אלו פטורין. עכ"ל

אכן ברש"י בפסחים לכאורה מפורש דהנידון לחייב על הוצאה בלא הנחה, וכן בתוס' לקמן בדף צג, ולפי זה עוקר מניח הוא נידון בפני עצמו ולא שייך כלל לשנים שעשו, ואף לו יצויר שלא תהיה הנחה כלל ס"ד לחייבו.

ולפי זה היה נראה לומר דאזלו הראשונים לשיטתם דהתוס' כתבו לקמן דף צג דבכתב כ"א אות אחת לא ס"ד אבל בעוקר ומניח בעינן קרא, והרמבם בפיה"מ כתב דבעינן קרא אף לאות אחת, והרמבם לשיטתו שהוא ענין שנים שעשו ולכן מצטרפים שניהם באותיות נמי אבל להתוס' הס"ד היה לחייבו משום שעשה עיקר המלאכה וזה לא שייך באות אחת כמובן.

אמנם לפי זה קשה לדעת רש"י בפסחים והתוס' לקמן לשון הגמ' והא איתעבידא מלאכה מבייניהו ואמנם אולי הרשב"א לא גריס תיבת מבייניהו כמבואר למעין בדבריו וגם הרמב"ן צידד לא לגרוס כן אבל בתוס' דידן מפורש הגירסה ואם אמנם דבריהם סותרים לדבריהם לקמן אבל למה נוסף סתירה גם בגירסת הגמ', גם המשמעות הפשוטה של הסוגיא לקמן שהכל ענין אחד.

זאת ועוד, ממ"נ אם סברה הגמ' דמלאכת הוצאה מהותה היא הוצאה עם עקירה והנחה אם כן לא צריך קרא, ואם סברה הגמ' שאין זה כן אם כן הפסוק מלמדנו גדר מלאכת הוצאה, וכמה מדן הדוחק יש בזה דפסוק בענין חטאת שלא הוזכר בו כלל עניני שבת מלמד גדר מלאכת הוצאה, ועוד דילפינן מועשותה והרי אם אין ההנחה בכלל הרי עשה כל המלאכה, ולומר דהפוסק אומר שצריך את כל פעולת ההוצאה בשביל שם המלאכה הרי שוב רחוק מאוד מאוד לדרוש כן מקרא גבי חטאת.

ולכן נראה בהקדם מה שיש לחקור בגדר החיוב בשנים שעשו אשר חזינן בסוגיות דמסברא מתחייב בשנים שעשו בין בזה יכול וזו יכול ובין באין יכולים, דהנה הפנ"י והשפ"א כאן כיוונו לדבר אחד פרש דלא היה ס"ד לחייבו מיתה אלא על חטאת בלבד דבחטאת אפשר שיחול החיוב על שניהם, והפנ"י הזכיר כאן ענין משלשים בממון דעדים זוממים [ומכאן גם קושיא על דבריו דבע"ז הרי שניהם נענשים במיתה על מה שעשו יחדיו אלמא שייך בזה מיתה] והנה התם יסוד החיוב הוא מפני שיחדיו עשו מעשה אחד והחיוב על שניהם ולכן ביחד משלמים הממון, ולכן הבין דגם כאן כיון שמבין שניהם נעשה המעשה הרי יש כאן מעשה אחד לשניהם והוא המחייב.

אך יתכן לפרש באופן אחר, והוא דבאמת אין כאן ענין צירוף כלל אלא דכאשר נעשה מעשה מלאכה והאדם האחד הוא חלק מהעשיה כאן כיון שעשו שנים ובלעדיו לא היה נעשה [בזה אינו יכול] או מפני

שמכח מעשיו לבד היה נגמר הדבר אף שכעת יש עוד עושה [בזה יכול] הרי נחשב הוא כעושה, ולמלא קרא היה ס"ד דכשיש מלאכה והאדם הוא 'עושה' במלאכה זו אף אם אינו עושה גמור חייב דיחס המלאכה הוא אל כל עושה לומר שעשה כאן מעשה מלאכה. [והנה באיסורים שהמחייב הוא התוצאה כמו רציחה וכיו"ב הוא ענין בפ"ע ובזה פליגי ריב"ב ורבנן בהיכוחו עשרה בני אדם וכן בניזקין אף באיסורים שבהם העשיה אסורה ומ"מ רק עשיית מלאכה אסורה שיש בעשיה חשיבות של פעולה בתוצאתה, אבל המחייב הוא העשיה בגופו של אדם שלא שבת בזה הוא הנידון דבעשותה שהוא עשה ועשייתו חשובה מפני שיש כאן עשיית מלאכה, דוגמא רחוקה לדבר היתר מצטרף לאיסור בהסבר המהרם חלאווה דחשיבות שיעור לגבי המעשה אכילה יש כאן וחפצא דאיסורא גם יש כאן]

ובזה נראה לבאר גם ענין זה עוקר וזה מניח אשר בסברא הוא ענין מוקשה מאוד מה שייך זה לשנים שעשו והנה אם הוא ענין צירוף במלאכה נכלל לבאר הדבר אשר אמנם הראשון לא עשה מלאכה שלמה וגם השני לא עשה אבל כשנדון שניהם כאחד כעושה אחד הרי כל אחד מהם עשה חלקו ומינייהו נפקא מלאכה שלימה, והרי גם עדים זוממים העידו בזה אחר זה אך המעשה המצורף מעדות שניהם הוא מעשה המחייבם וה"נ הכא, וזה להצד הראשון שכתבנו

אך להצד השני אינו כן דכשנבוא לחייב כל אחד מפני שהוא עושה במלאכה יש לדון דלכה"פ הראשון ודאי לא עביד כלום דמעשייתו אין מלאכה שאם לא יבוא השני ויגמרנה לא נעשה כאן כלום.

ונראה דבזה פליגי הראשונים דלהרמב"ם יסוד דין שנים שעשו הוא צירוף שניהם למעשה אחד, וכן מורה לשונו להדיא שכתב דשנים שעשו מלאכה 'בשותפות' והיינו שחייבם להס"ד הוא בצירוף שניהם לאחד ובשיתופם לחיוב. ולכן להרמבם גם באות אחת בעין קרא, אבל התוס' סברו דאינו כן אלא חיוב שנים שעשו מוטל על כל אחד בהיותו עושה במלאכה, ולכן בכתב אות אחת אין לחייבו דאין יחס בין עשיתו למלאכה שלימה, בכותב הראשון ואפילו בשני דמה לו אם כתב על כתב שנכתב לפני שבת או מאליו ומה לו אם כותב אחר חברו.

ויסוד לזה מדברי התוס' רא"ש לקמן בדף צג שכתב וז"ל חד למעוטי זה עוקר וזה מניח. אבל לכותב אות אחת ובא חברו וכתב אות שניה לא אצטרף קרא למעוטי דלא דמי עושה חצי שיעור לשנים המתעסקין בשיעור שלם. עכ"ל הנה מבואר יסוד החילוק ויסוד החיוב בשנים שעשו מפני שמתעסקים בשיעור שלם, ולשונו מזוקק שאי אפשר לומר שעשה כל המעשה שהרי יש עמו אחר אבל הוא עוסק במלאכה כולה ולכן יש לו יחס של עושה לחייבו בה אבל בכתב אות אחת אין לו שום שייכות לגמר או תחילת המלאכה.

ולכן ביארו התוס' דלא ס"ד אלא בהוצאה לחייב העוקר כיון שעשה עיקר המלאכה ואמנם הדבר ידוע כהנחה קדומה שאין הוצאה בלא הנחה דתוכן מלאכת הוצאה הוא שינוי מקום החפץ ואם לא נח אין כאן קביעות מקום ברה"ר אבל בזה ס"ד דכאשר סוף סוף נשלמה המלאכה אך הוא לא גמרה אבל עשה עיקר המלאכה סגי בה לחייבו.

והתבונן נא בלשונו של רש"י בפסחים שכתב וז"ל דעבד ליה עקירה והנחה - כשבת, דבעינן עקירה והנחה דעד שיניח לא נגמרה מלאכה, וגבי שבת וכל חיובי חטאת כתיב בעשותה - בעושה את כולה ולא בעושה מקצתה (שבת צב, ב), והאי נמי, אף על גב דלאו בר חטאת הוא - הוצאה כי התם בעינן. עכ"ל. ונראה דמש"כ דעד שיניח לא נגמרה מלאכה לא בא ללמדו כלל מקרא דבעשותה וכמש"נ לעיל שהפסוק לא שייך בזה כלל, ולשון רש"י מורה כן להדיא שזו הנחה קדומה לפסוק, וכך סדר דבריו שעד ההנה אינו גמר מלאכה כיון שכן נמצא שאם לא הניח לא עשה כל המלאכה אלא חלקה, ואמנם עדיין ס"ד לחייב עושה מקצת המלאכה [פשוט לפי זה שאין חיובו אלא כשנגמרה כגון שהניח אחר] ולזה מיתנין לקרא דהעושה מקצת פטור, וזה אמת לאמיתה בפשט דברי רש"י כמובאר למעין.

ואפשר שאף התוס' דידן בדרך זו הלכו אלא דלדרכם אין ראוי לחייב את הראשון שעדיין אין מלאכה במעשיו אלא את השני כיון שגמר את המלאכה נחשב כעושה במלאכה השלימה.

ויסוד לדברים מדברי הריטב"א לקמן דף צג גבי זה יכול וזה אינו יכול שביאר דהיה ס"ד לחייב בין לרבי מאיר בין לר"י ובין לר"ש והטעם לזה מפני שבזה אינו יכול וזה אינו יכול פטורים שניהם דכיון שעשו שניהם אין על מי להטיל את החיוב אבל בזה יכול וזה אינו יכול אפשר לחייב את היכול לבדו שעשה הכל, ואפשר לחייב את ה אינו יכול מפני שטרח בכל כחו [לשונם שם משובש מעט אבל כוונתו ברורה] והענין מופלא מאוד וכמו שהקשה הריטב"א בעצמו בתחילת דבריו יציב בארעא גיורא בשמי שמיא, אבל ביאור הדברים דיסוד החיוב בשנים שעשו סובר הריטב"א דהוא מפני ששניהם נחשבים כעושה אחד וכמש"נ בדעת הרמב"ם, וסובר הריטב"א דזה לא רק לחומרא לחייבם אלא גם לקולא שכ"א מהם אינו מוגדר כעושה לבדו מפני ששניהם שוים במעשה, ובזה יש קרא לפטור אבל בזה יכול וזה אינו יכול בכלל 'שנים שעשו' [וכך מפורש בלשונם עיי"ש] אלא חשיב כשני עושים נפרדים, ומ"מ ס"ד לחייב את האינו יכול דהוא טורח ועוסק במלאכה, וזה כמו שלמדנו בדעת התוס' בעיקר הדין דשנים שעשו. אך להריטב"א סברא זו אינה שייכת לדין שנים שעשו ומ"מ למדנו מדבריו להדיא שני אופנים לדון ולחייב בשנים שעשו.

עיין מנחת אשר הנידון בשנים שעשו בבהמה ויש לדון בזה מכמה צדדים

הוספה: בתוס' רא"ש בשבת צג כתב וז"ל

הי מינייהו מחייב. בזה יכול וזה יכול או שזה אינו יכול וזה אינו יכול פשיטא ליה דתרווייהו מחייבי דהי מינייהו מפקת, אבל זה יכול וזה אינו יכול פשיטא ליה דיכול מחייב אבל מיבעיא ליה אם גם אינו יכול מחייב, וה"פ הי מינייהו מחייב דילמא דוקא יכול לפי שהוא לבדו היה יכול לעשות כל המלאכה או דילמא גם שאינו יכול מתחייב עמו לפי שהמלאכה נעשית על ידי שניהם, וקאמר רב חסדא דזה שיכול דוקא מחייב דאי זה שאינו יכול מאי קא עביד כיון דאיך יכול לעשותה לבדו. עכ"ל

הנה תחילת דבריו היפך דברי הריטב"א דלהריטב"א שותפותם פוטרתם ולהתוס' ראש חייבים משום דהי מינייהו מפקת, ותימה דהי מינייהו עיילת, אבל הסברא של התוס' רא"ש דכיון שיחס התואה אל שניהם בשוה אין ליחסה לזה יותר מלזה וכיון שכל אחד מהם חשוב כעושה ביחד לתוצאה הרי שניהם חייבים, אבל בזה יכול וזה אינו יכול יש לפטור האינו יכול שהתוצאה נקראת על שם היכול או"ד אף הוא חייב, וסברותיו כאן מתבארות למש"נ לעיל בשיטת התוס', ועיין בזה.

עקירת גופו כעקירת חפץ

הדבר פשוט וידוע שחפץ המונח על אדם העומד במקומו במנוחה גמורה הרי הוא חפץ מונח, ובזה אין מקום לספק, שהרי העני הנוטל מיד בעל הבית או בעל הבית המניח ליד עני חייב, כדמבואר להדיא במתני' [אמנם באדם העומד לכתף נסתפק הגרש"ר וכבר קדמו החזו"א אם הנוטל ממנו והמניח עליו חייב, ושורש הספק אם עומד לכתף הוא טעם שלא נאמר בטלה עקירה ראשונה או שהחפץ מוגדר כבלתי מונח בעצמו]

מצד שני אין ספק שהאדם המהלך עם החפץ הרי החפץ אין לו מנוחה, ואלו הם דברי התוס' לקמן בדף ה' ע"ב שהוכיחו דבר זה משני מקומות האחד מהא דאיתא דעוקרה ממנה כשהיא מהלכת וכו' דמזה מבואר דהחפץ המונח על אדם או בהמה המהלכת אינו מונח הנחתו אינה הנחה והעקירה משם אינה עקירה, ועוד הוכיחו מאדם הנושא דיו שאם ישפכנה לכלי אחר תוך כדי הליכתו אין זה הנחה ורק בכותבה הוי הנחה. [וצ"ב לדבריהם מאי שנא מניח בכלי כשהוא נושא ממניח אגוז בכלי הצף על המים] עכ"פ נמצא עולה מזה דהחפץ ביד אדם הנח הוא מונח וביד אדם הנע הוא עוקר, ואם כן צריך לשאול מהו הספק אם עקירת גופו כעקירת חפץ הרי טרם עקירתו היה החפץ מונח עתה כשעקר החפץ עוקר עם גופו, וכשיניחנו או ינוח גופו החפץ מונח ומה איפוא חסר כאן כדי לחייבו.

בנידון הזה נחלקו הרע"א והחזו"א, הרע"א מבאר דההוצאה אינה הוצאה מפני שהחפץ נשאר במקומו ורק שהאדם הולך ממקום למקום, והחזו"א מבאר דעקירת האדם את עצו אינה עקירה אלא הילוך ונמצא שאין כאן עקירה ביחס לחפץ אלא ממילא הוא עקור, וממילא הוא נח.

וכדי לבאר את דברי הרע"א צריך לבאר שני יסודות: האחד שהעקירה וההנחה הם ביחס למקום ולא ביחס לרשות, וזה מוכח מדין כתיבתן זו הנחתן ומהנחת האגוז בכלי אף שהכלי עצמו אינו חשוב מונח. והיסוד השני שנבנה מהראשון שמלאכת הוצאה אין עיקרה המעבר מרשות לרשות אלא טלטול החפץ ממקום למקום והרשות היא תנאי באיסור וכדמוכח מהרשב"א בדף ב.

אך דברי הרע"א מוקשים דמאותה ההוכחה שהוכיח שהחפץ מונח כשהאדם נח גם מוכח שהחפץ אינו נח אלא הוא עקור כשהאדם הולך שהרי הנוטל חפץ מאדם מהלך אינו חשוב כעוקר ועל כרחין שהחפץ עקור, ואם נאמר שבעקירת גופו אין עקירת חפץ מפני שהוא נחשב כמונח אם כן הנוטל מאדם מהלך יתחייב משום עקירה, וזה לימה לומר דלהס"ד דעקירת גופו אינה כעקירת חפץ הרי שחפץ ביד אדם המלך חשוב מונח והנוטל ממנו כעוקר דמי. ועוד שהרי חפץ המונח בכלי ביד אדם המהלך אינו מונח כדאיתא להדיא בתוס' בדף ח דבהניח דיו בכלי כשהוא מהלך אינו הנחה ורק בכתוב חשוב הנחה, ובאגוז בכלי הוא ספק בגמ', ו צריך לפרש ולחלק עכ"פ הדבר ברור שאדם המהלך אינו הנחה.

והחזו"א ביאר וכו' ודבריו מוקשים ולא פירש הסברא מדוע הילוך אינו עקירה, ועוד שמענו להקשות שהרי הגמ' סברה להוכיח כן מידו מדפטור העני המושיט ידו פנימה ושם הרי אין כאן פעולת הילוך כלל אלא עוקר ידו עם החפץ שעליה. ויש לבאר בדבריו דאפשר שגם אילו היה איסור הוצאה לאדם על עצמו לא היה חשוב הילוך כהוצאה שענין עקירה והנחה הוא כאשר אדם עוקר חפץ ממקום אבל כשהדבר הנעקר הוא עצמו עוקר עצמו אין זה פעולת עקירה כלל, ואף שלענין ההעברה עצמה אין בזה חילוק לענין עקירה והנחה יש בזה חילוק [ולכן לא היה שייך איסור הוצאה על האדם להוציא עצמו] וכיון שכן גם בהושטת ידו אין כאן עקירה ודמיא להילוך, וצ"ע.

ואשר נראה לפרש הענין הוא דהנה באמת אף שהוכחנו שענין הנחה ועקירה הוא במקומו ולא ברשות, ואם כן יש לשאול מדוע חפץ ביד אדם מהלך אינו חשוב כמונח, ונראה שכיון שהאדם נע אין הוא חשוב כמקום מנוחה לחפץ, והנחה על אדם מהלך אינה כדרך הצנעת חפצים שהיה במשכן [לשון התוס' לקמן] וכן בכלי על יד אדם, ובכלי על גבי מים זהו ספק הגמ', וכתובה על קלף היא הנחה גמורה כי זה מקומו האמיתי לעולם.

נמצא שכשהאדם הולך הרי החפץ עקור אבל לא מפני שהיתה כאן עקירה של החפץ אלא מפני שמקומו אינו מקום וכבר אבד חשיבות הנחה מכאן, אבל החפץ לא נעקר ממקומו, משל למניח אגוז על גבי קרח הרי זו הנחה, וכשימס הקרח הרי האגוז עקור מפני שמקומו כבר אינו מקום בלי שניטלטל ממקומו, וכך האדם המהלך אינו מקום וכשנעמד, הרי ההנחה אף היא ממילא באה.

וכמו שנראה לדון באדם שנטל חפץ מרשות היחיד ועמד ברשות הרבים לכתף, ואחר שעמד לכתף נמלך לפוש, נראה שאינו חייב משום הוצאה דעמידתו לכתף אינה הנחה, וכשנמלך לפוש הרי הנחה ממילא באה, וה"נ הכא, אין כאן כלל עקירת חפץ ממקומו כיון שמקומו הוא האדם העומד ברשות אלא שבעקירת האדם ממילא נפסדה מנוחת החפץ. ואין לשאול דאם כן גם בעצם ההעברה נימא כן דפשוט שכשהאדם נושא את עצמו נושא גם את החפץ ובודאי שהפעולה היא מתיחסת לחפץ ואיסור לא תשאו משא ביום השבת לזה גופא בא שאל תיטול משא דרך הילוך, אבל לגבי עקירה והנחה שאין ענינים הטלטול אלא עקירת חפץ ממקום הצנעתו ומנוחתו בזה באה הסברא דבעקירת מקום החפץ אין כאן כלל עקירה בחפץ וזה מבואר היטב מאוד.

ובזה באה הסברא לחייבו דעקירת גופו כעקירת חפץ וכפי הנראה מלשון הגמ' היינו דבאמת אין כאן עקירה בגופו של חפץ אלא דעקירת מקומו של החפץ ונשיאתו עמו היא בכלל מלאכת הוצאה.

והכרעת הגמ' דעקירת גופו כעקירת חפץ ולא דמיא למתני' דידו לא ניח, והנה רש"י פירש דידו לא ניח ע"ג קרקע, והראשונים הקשו על רש"י דאם כן גם כשגופו וידו במקום אחד לא ניח ידו וקשה משתי הבבות דמתני', ותימצו דרך כשידו ברשות אחרת אין היא חשובה כמונחת, והנה מדברי הראשונים עולה ברור דסברת לא ניח אינה שייכת כלל להנידון דעקירת גופו, דלעיל היה ברור לנו שהעומד נח והחפץ שעליו נח, רק הנידון היה אם יש כאן עקירה במה שהולך [לפי שלש הדרכים שנתבאר לעיל] וכעת הרי גם לגבי אחר הקשו הראשונים דלא תהא עקירתו עקירה והנחתו הנחה, וגם תירוץ הראשונים יש בו חידוש דין הלכה למעשה, והוא דאם פשט העני את ידו לפניו ובא אחר ונטל ממנה את החפץ והוציאו לחוץ והניחו פטור שהרי לא היה החפץ מונח דאין ידו וגופו ברשות אחת.

אכן מדברי הרא"ש נראה דפליג בזה שהרא"ש ביאר דכשיוצא הוא והחפץ בידו חייב, וכשמושיט ידו חוצה פטור ובפשוטו כוונתו גם אם הניחה ע"ג קרקע, דאטו מתני' בא לאשמעין וכן מוכח מקיצור פסקי הראש שכתב דין זה כהלכה בפ"ע, ודברי החז"א בזה דחוקים מאוד.

אך הדברים תמוהים מאוד דאם סובר הרא"ש דידו לא ניח גם כשהוא וידו ברשות אחת תסתער קושית הראשונים מהמשנה, ונראה לבאר דברי הרא"ש שסובר דבדאי החפץ מונח כשמונח על היד וביאור הדברים דבדאי כיון שהיד תלויה בגוף והגוף מונח חשוב החפץ כמונח מפני הנחת הגוף והנטל מהיד או מניח לתוכה ודאי חייב, ונידון הסוגיא הוא בעקירה דעקירת היד אינה עקירה והנחת היד ברשות אחרת מהגוף אינה הנחה דהיד לא ניח, אלא שהדברים צ"ב דכיון שהכרענו שעקירת הגוף כעקירת חפץ אם כן מה שנא אם עוקר גופו או ידו.

ונחזי אן להחז"א דהסברא היא דהוי דרך הילוך וצ"ל דגם הנעת היד חשובה כהילוך כאשר אמרנו לעיל אם כן ממ"נ אם למסקנא אף דרך הילוך אסרה תורה מאי שנא ידו מגופו, ואם דבר אמיתי יש כאן שהחפץ אינו מונח קשה מהמשנה וכו"ל.

ולדרך הרע"א הרי הטעם לומר דעקירת הגוף איה כעקירת חפץ הוא מפני שהחפץ מונח במקומו ואם כן מה הועלתו בחילוקי הדינים בזה, דכשנתחדש שעקירת הגוף כעקירת החפץ אלמא יש כאן העדר מקום בתנועת הגוף ואם כן גם עקירת היד עקירה היא.

ואשר יראה בזה להדרך שנתבאר לעיל, דבאמת מקום ההנחה של החפץ הוא הגוף וכאשר גוף האדם נע אין החפץ מונח אלא דהנעתו נעשתה על ידי עקירת מקומו ולא על ידי עקירתו הוא וממילא אין לו להחפץ מקום ועל זה באה ההכרעה עקירת גופו כעקירת חפץ וכך מהלך הדברים דבאמת אין כאן עקירת חפץ אבל עקירת מקומו וטלטול החפץ אגב מקומו אף היא דרך הוצאה וחשיב מעשה הוצאה כלפי החפץ בעקירת הגוף עצמו עקירת הגוף כעקירת החפץ.

וסברת הרא"ש דידו לא ניח היינו שהיד עצמה אינה חשובה כמקום הנחה כלל, אבל היות שהיד מחוברת בגוף חשוב החפץ כמונח על הגוף על ידי היד, נמצא אם כן שהמניח על יד או עוקר ממנה ודאי חייב, אבל זה מפני שהוא מניח על הגוף או עוקר מהגוף, ואמנם בעקירת היד שהיא עצמה אינה מקום הנחה כלל הרי לא עקר את החפץ ממקומו.

אלא שהענין צ"ב דכיון שאנו מניחים שבעקירת היד והושטתה לרשות אחרת החפץ עקור כבר ממקומו [שאל"כ הנוטל מיד מושטת יהיה חייב וזה נסתר מהמשנה] אם כן החפץ עקור על ידי שמקומו שהוא היד נאיד ממקומו הראשון ונעקר הוי אומר שיש כאן עקירת יד, ומדוע איפוא לא תחשב עקירת היד כעקירת החפץ, ושמא הטעם מפני שהיד והגוף אחד מהם והרי באמת לא עקר היד כלל, ואם היה איסור או חיוב בהוצאת והכנסת ידו עצמה פשוט דאינו עובר כלל במה שמושיטה לרה"ר או מחזירה שהיד מחוברת לגופו היתה ונשארה והיא שייכת לרשות שהגוף בה. ולכן לא חשיב כעיקרה ואף אמנם שהחפץ אשר ביד עקור אבל אין זה מפני עקירת מקומו כעוקר גופו אלא מפני שמקומו נתערער ונד אבל שם עקירה אין כאן. אבל אין זה במשמע בדברי הרא"ש שכתב דעקירת היד אינה כעקירת חפץ וגם אין זה נראה מוטעם בסברת ידו לא ניח שענינה שהיד שאינה על גבי קרקע אינה נחשבת כמונחת כמו הגוף שעומד על הקרקע.

אך נראה דפשוט דברי הרא"ש כך הוא דהיד באמת אינה חשובה כמונחת כלל כיון שאינה על גבי קרקע, אבל החפץ המונח ביד חשוב מונח. וזה דומיא דאגוז בכלי וכלי ע"ג מים, וכן בכתבתן ו הנחתן אשר הקלף עצמו הוא בלתי מונח.

ויש להסתפק ספק גדול, לדעת רוב הראשונים הסוגיא לקמן מיירי בהמניח אגוז על כלי והכלי ע"ג מים חייב, וכן הנוטל אגוז מכלי שע"ג מים פשוט דחייב דמאי שנא. והראב"ן פירשה בעוקר הכלי עם האגוז, אך יש להסתפק לדעת שא"ר במניח כלי והאגוז בו, וכן העוקר כלי עם אגוז שבו, על הכלי פטור שהרי הכלי לא נח, האם יתחייב העוקר על האגוז, וזה תלוי בחקירה דלעיל, דאם נאמר דיסוד הדין דעקירת גופו כעקירת החפץ הוא מפני שיש כאן עקירה בחפץ אזי גם כאן סו"ס עקר החפץ אך למש"נ דאין כאן עקירת חפץ כלל אלא דעקירת הגוף חשובה לחייבו על החפץ אם כן כאן הרי לא עקר הכלי כלל וכלל, שהרי מעולם לא נח הכלי והוא פטור וכן המניח כלי הרי לא עשה הנחה בחפץ אלא שם הכלי במים וזה לא הוי הנחה כלל לגבי הכלי והחפץ חשוב מונח מאליו ואין כאן הנחה לחייבו.

ולפי זה יאירו לן דברי הרא"ש דלמד דידו לא ניח כפשוטו ממש וכאשר הבינו הראשונים ברש"י שהיד אינה נחה דאינה על גבי קרקע, ומ"מ פשוט להרא"ש דהחפץ עצמו חשוב כמונח ואין זה סתירה כלל, דהיד היא מקום הנחה ואין האדם עומד ויש כאן הנחה כלפי החפץ במקומו. אך עקירת היד אינה כעקירת חפץ דלא עקרה מעולם שלא היתה מונחת מעולם, האמנם דענין זה שהחפץ ביד מונח אף שהיד אינו נחה קצת סתום בדברי הרא"ש ויל"ע בזה.

אכן בדברי התוס' יש בזה ספק גדול בדבריהם וכן בתוס' רא"ש ככתוב בטיוטה שבת עטרת.

וראיה לעצם היסוד דהעקירה של הגוף היא העקירה המחייבת ולא עקירת החפץ מדברי הרשב"א בדף ה' וכו'

העירוני דהמוציא פירות בכלי חייב ולא נסתפק בזה רב אם עקירת כלי כעקירת פירות ומדוע, והחזו"א הקשה מנוטל תינוק וחפץ בידו [היינו שאין החילוק בין כלי לאדם אלא בין עקירת עצמו לעקירת אדם אחר] והיה מקום לומר שדין זה אכן תלי בספקו של רב אבל אצל דין מוציא אוכלים בכלי הוא משנה ובריי"א מפורשים לקמן בדף צג דמוציא אוכלים פחות משיעור בכלי פטור על האוכלים ועל הכלי ומוציא כשיעור חייב על האוכלים ופטור על הכלי שהכלי טפל לאוכל ואם היה צריך לכלי חייב שנים, הרי להדיא דהוצאת האוכלים הוצאה היא [ואף כשחייב על הכלי]

והנה באמת יש כאן שאלה גדולה בסברא, שהרי עקירת האוכל אינה מחמת טלטולו אלא מחמת הוצאת הכלי וזה באמת דומה לעקירת גוף, ונתבוננתי בדבר, הנה אם היה נוטל האוכלים בידו האחת ועוקרם ובידו השניה היה עוקר הכלי עמהם ומוליכם, בזה ודאי מסתברא לחייבו שהרי היתה כאן עקירה גמורה על האוכלים ומה שהכלי אף הוא נעקר ממקומו והולך עם האוכל אינו פטור כלל, בהיות שאין הכלי הנע חשוב מקום, אך שאלתנו היא בעקירת האוכל על ידי הכלי, ושם גם בזה נאמר דכיון שהמעשה עקירה הוא עקירת הכלי וגם עקירת האוכל דמה לי עוקר בעצמו או עוקר בבית יד שלו חשוב כעקירה גמורה על האוכל, וכן בעוקר תינוק ואבן בידו חשוב כמעשה עקירה ישיר על האבן. אבל האדם המהלך לעולם אינו נידון כעוקר החפץ ממנו עצמו אל מקום אחר דכל ענין תנועתו העצמית מתייחס אליו בלבד והכלי ממילא נגרר עמו, וזה כבר קרוב מאוד לסברת החזו"א, ועוד צריך עיון והתבוננות בדבר, גם אפשר כמש"נ לעיל דשאני כלי מאדם שבכלי הפעולה מתייחסת אל הכלי ואל כל אשר בו אבל בעקירת אדם [לרבות עוקר תינוק] הפעולה מתייחסת אל האדם והחפץ נידון כנעקר ממילא, וצ"ע.

ואפשר שאין הפרש אם נוטל הפירות מהכלי או נוטל הפירות בידו אחת ובשניה או חזז הכלי תחתם או עוקרם באגד הכלי, בכל אלו יש כאן עקירת פירות ממקומם שהוא הכלי המונח אל העדר מקום ומה שהכלי אף הוא נעקר והולך אין זה כלום וכן בנוטל תינוק ואבן בידו חשוב כעוקר האבן כמו שעוקר התינוק ורק בתנועת האדם בעצמו אופי הפעולה בתנועת האדם מתייחס אל האדם ולא אל הכלי והיות שאין כאן כלל פעולה שיכולה לנתק הכלי מהאדם חשוב הדבר כעקירה ממילא, והנה הגענו לדברי החזו"א וצ"ע בדבר.

והנה לעיל כתבנו לדון בעוקר הכלי עם האגוז, ולהאמור אין כאן ספק שהרי עקירת אגוז נמי יש כאן וכמש"נ דהרי בזה לא נסתפק רב דהוא משנה ובריייתא לקמן

ושו"ר שאולי נחלקו בזה ראשונים, דהנה הר"ח פירש ספק דכלי ואגוז כמש"כ שעקר האגוז מהכלי [וכ"מ קצת ברמב"ן ובשא"ר] אבל הראב"ן כתב וז"ל [ראב"ן שבת סימן שלח] בעי רבא אגוז בכלי וכלי צף על המים בחצר והושיט אדם ידו מרשות הרבים והוציא הכלי עם האגוז שבו מהו, בתר הוצאת אגוז אזלינן וחייב דהא נח הוא בכלי או בתר הוצאת כלי והא לא נח שהרי צף וליכא עקירה ופטור, תיקו וכו' עכ"ל

ונתפרשו הדברים בתשובת הראב"ן וז"ל שם ראב"ן שאלות ותשובות (בסוף הספר) והא דאמר רבא בפרק המוציא יין [פ' א'] הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך על פס ידו או על ציפורנו חייב כתיבתן היינו הנחתן. [ומקשין] ואמאי הא לא נחתן [והא מבעיא ליה בפ"ק דשבת [ה' ב'] אגוז בכלי וכלי צף ע"ג מים] וקיימי בתיקו. ונראה לי התם הכי קא מבעיא ליה בתר עקירת כלי אזלי ולא עקירה הוא דהא לא נח או בתר עקירת אגוז אזלי והויא עקירה דהא נח, אבל הכא כי מנח הדיו על פס ידו או על צפורנו הויא הנחה גמורה דחייב דידו של אדם חשובה כד' על ד' בין לענין עקירה בין להנחה בין מהלך בין עומד והדיו מונח הוא ואיהו דקא מסגי תותיה כדאמרינן (בגיטין) [בב"מ ט' ב'] זרק לה גט לתוך קלתה ואמרי' קלתה מינח ניחא ואיהי דקא מסגי תותיה. (ואיכא תימא) [ואבע"א] בתר דבעיא [בפרק קמא] הדר פשטה רבא (בפרק קמא) הכא דכי היכא דהכא אזלינן בתר הנחת הדיו ה"נ ניזול בתר עקירת האגוז וחייב. עכ"ל [ועיקר קושיתו כבר עמדו בה התוס' וכן בפסקי הרי"ד ותירצו דהתם הוי הנחה גמורה וכו']

הנה למדנו מדבריו חידוש גדול שהמניח על כלי נע הוי הנחה גמורה והעוקר מכלי נע הוי עקירה גמורה ומשמעות דבריו דגם באדם הוא כן והמניח על יד אדם הוי הנחה גם כשהוא מהלך וכן העוקר ממנה, ולפי זה צריך ביאור מה הטעם לפטור בעוקר הכלי הרי סו"ס עקר האגוז ממקומו והאגוז היה מונח שהרי המניחו על הכלי בודאי חייב לדרכו של הראב"ן ואם היה האגוז מונח ועתה עוקרו היאך יפטור, וזו תמיה גדולה, ואולי נפרש דספקו של רבא כאן הוא בדבר הזה האם העקירה מתיחסת אל האגוז או שעקירת כלי יש כאן ואם היה הכלי מונח הרי עקירת הכלי כעקירת החפץ והיות שאין הכלי מונח הספק האם ליחס העקירה אל הכלי ואז הוא פטור או שהעקירה מתיחסת אל האגוז ואז הוא חייב, אך קשה מאי שנא מעקירת גופו דודאי העקירה מתיחסת אל הגוף והרי משמע בראב"ן שהמניח ביד אדם מהלך הוי הנחה ואדם מהלך עצמו שממשיך בהליכתו פשיטא דאין כאן עקירה חדשה, ומאי שנא וצ"ל כנ"ל דשניא עקירת עצמו מעקירת אחרים אלא דעקירת עצמו היא פשיטא ועקירת כלי ספק הוא אם ליחסה אל הכלי או אל האגוז. ועוד צ"ע והתבוננות בענין זה.

הנה בדברי הר"ח אנו רואים שכאשר עקר האדם והניח בעצמו אין זה עקירה והנחה כי המקום אותו מקום, ויש להסתפק בכלי גדול חלקו ברשות הרבים וחלקו ברשות היחיד אם אגד כלי אינו אגד ועקר מחציו שהוא ברה"ר והניח בחציו שהוא ברה"י דנראה דיש כאן עקירה והנחה שאין הכלי שם מקום כללי

נתעוררתי לדון שכמו שאנו אומרים כתיבתם זו הנחתם יש לדון שהמקלף דיו מעל קלף אף שהקלף נע ואין לו מנוחה הרי הוא חייב אם הוציאו כי עקירתו מהקלף עקירה היא, ולפי זה יוצא חידוש דין שאדם המהלך ברשות היחיד ואינו נח והוא רק לרה"ר חייב חטאת כי עקירת הרוק ממקום הקביעות שלו עקירה כמו שבליעה היא הנחה [ולתת' השני בתוס' בעירובין אף הנחה בפיו הנחה גמורה היא]

ידו של אדם אינה וכו'

אמר אב"י וכו' הנה מסקנת הסוגיא דלעיל דלא דמיא לידו, וכבר נתבאר לעיל שנחלקו ראשונים בהבנת תי' הגמ', דלדעת הרמב"ן ודעימיה יסוד התירוץ אינו קשור כלל לחקירה בענין עקירת גופו והת' הוא שהחפץ באמת לא נח והנוטל מיד מושטת פטור כי באמת לא נח כלל. אבל להרא"ש נראה

דיסוד הדין הוא שעקירת ידו לא כעקירת חפץ והנחת ידו לא כהנחת חפץ אשר לכן כתב הרא"ש
הדמושיט ידו לרשות אחרת פטור ומשמעות דבריו אף אם הונח אח"כ ע"ג קרקע דאטו מתני' בא
לאשמעין וכאשר נתבאר לעיל. ונמצא לפי זה שהנוטל מיד מושטת לרה"י ומוציא ממנה לרה"ר חייב.

ונחזי אן במימרא דאביי אשר לדעת רש"י חידש שהיד אינה מושלכת לרשות ממנה יצאה, ותימה
דלעיל היה הס"ד דרב דהיד נחשבת כרשות שאיליה באה, וקמ"ל דאינו כן דידו לא ניח והיאך עתה
נתהפך הדבר להשליכה לרשות ממנה באה עד דקמ"ל דאינו כן. ולדעת הראשונים יש לפרש דכיון
שידו בתר גופו גרידא אם כן אין ליד מציאות של הנחה כלל ברשות האחרת ואף שהיא נמצאת שם
אינה חשובה כמונח ואם כן שמא נאמר דנשלכת אחר הרשות ממנה באה. [וכמו דחזין להיפך
בפחות מג"ט חשיב הנחה ומ"מ ס"ד דביותר מג"ט נשלכת אחר הגוף]

ולביאור הרא"ש ברש"י הנה היד ודאי נחשבת כחלק מהרשות ואין הפרש בין הס"ד למסקנא בזה אלא
דידו לא ניח היינו שההנחה של היד אינה הנחה, ואם כן תימה גדולה יש כאן שהרי למדנו מדברי
הרא"ש שהעוקר מיד המושטת לרשות היחיד ומוציא לרה"ר חייב ואילו כאן ס"ד דאביי לומר דהוי
רה"ר והעוקר מהיד ומניח על גבי קרקע חייב משום הכנסה וזה להיפך לגמרי, ואחר שחידש אביי
שאינה כרה"ר הרי סו"ס לכלל רשות היחיד ודאי לא בא, וזה סותר להסוגיא דלעיל כי הרי רב למד
דהוי רה"י וכשדחאו רבי לא דחאו בדבר הזה אלא בהנחת ידו דאינה הנחה ואם כן רה"י היא לכל דבר
ולא רשות אחרת. וצ"ע.

והנה הרע"א בעירובין דף צט הביא את פירוש התוס' בדעת רש"י ואת פירושים השני, וכתב להכריע
כהפי' השני דאם תאמר שידו היא מקום פטור מאי קא קשיא ליה לרב ממתני' דידו דעני אעקירת גופו
הרי ידו מקום פטור היא ולא רה"י, ואם תאמר דזה גופא תי' הגמ' [הרע"א כתב בסגנון דאם נדחוק
דזה גופא תי' הגמ' ולא מובן מה הדוחק כאן, להס"ד ברור שלמדה הגמ' שידו של עני רה"י גמורה היא
ולמסקנא הרי אינה רה"י וכיון שכן היא מקום פטור, אמנם לדברי הרא"ש מוכח דהיא רה"י וכש"נ לעיל
ושם בחידושים הובאה הקושיא ממהדו' אחרת ובלא התוספת מהסיפא ומשום שהיה פשוט להרע"א
שם דאין לומר דזה תי' הגמ' ולא ידעתי מנ"ל] אם כן עדיין קשה דבסיפא דהכניס ראשו ורובו מותר
מזה נפשוט דראשו מקום פטור הוא ולא תקשי ממתני' אעקירת גופו דאל"כ הא עוקר מרשות זו ומניח
ברשות אחרת, וכוונתו דכיון שראשו חשוב כרה"ר שבה הוא נמצא [דומיא דידו של עני] אם כן יש כאן
עקירה מרה"ר והנחה ברה"י.

ודבריו סתומים וחתומים דהרי סיפא בהוציא ראשו ורובו וכשהמים נבלעים בגרונם עד דלא מצי
לאהדורי וכ"ש כשנבלעים במעיו כבר בטלו ועברו מהעולם ופשיטא דאין איסור בהוצאתם דאם אי
אתה אומר כן הרי השותה ברה"י לא יוכל אח"כ לצאת לרה"ר עד שיתעכלו המים. ואמנם המשנה
הצריכה ראשו ורובו ואילו לענין איסור דאורייתא נראה מסברא דכל דלא מצי לאהדורי כבר בטלו
המים לגופו אך הטעם לזה הוא משום שהמשנה עוסקת בגזירת חפצים הצריכים לו ובזה לא גזרו
כשהוציא ראשו ורובו אבל בהוציא ראשו וגרונם גזרו אך גבי הדאורייתא פשוט דלא שייך בזה שום
איסור וכמש"נ. ודברי הרע"א נפלאו מאוד מאוד.

עוד יש לעיין טובא בדברי הרע"א שכתב דלהתי' השני ניחא, ולמדנו מסגנון דבריו שתי הנחות בפשט
דברי התוס', האחת דהפי' הראשון הוא פירושו של רש"י והפי' השני הוא דברי עצמם, וההנחה השניה
דלהפי' השני לא הוי פיו מקום פטור כלל.

ואמנם ברש"י לא הוזכר מאומה מענין מקום פטור אלא דעקירה והנחה הן בחדא רשותא ואדברה
לשונו משמע טפי כפירושם השני של התוס' שההנחה בפיו היא הנחה ברה"ר גמורה דהוי חד רשות.
אלא שהתוס' הוסיפו ופירשו דהוי מקום פטור ושקלו וטרו בזה וכתבו דרך נוספת ואפשר ששתי
הדרכים הן פשט בדברי רש"י.

ואולם ההנחה השניה של הרע"א דלפירושם השני של התוס' אין כאן מקום פטור בפיו היא מחודשת
דבפשוטו לא זהו ההפרש בין פירושי התוס' אלא הנידון הוא אם יש כאן הנחה במקום פטור או לא
אבל פיו ודאי מקום פטור הוא וזה הרי מימרא דאביי להדיא דידו של אדם אינה וכו' ואם כן מקום פטור

היא מן התורה ואם אי אתה אומר כן הרי לא רשות הרבים ולא רשות היחיד היא ומה היא כן, אמנם לפי הראש נראה שהיד כרשות בה היא נמצאת ואך מעשה עקירה והנחה אין כאן וכמש"נ לעיל ולפי זה באמת קשה טובא כ"ד התוס' והרא"ש בעירובין והתוס' ראש בעירובין ובשבת אבל לפום פשטות דברי הראשונים בסוגיא היד אינה כרשות היחיד ואינה כרה"ר ובהכרח שהיא מקום פטור.

ואולם יש להקשות בכל דברי התוס' קושיא קשה כברזל, הנה מבואר מכל דבריהם שיד האדם מקום פטור היא וההנחה במקום פטור מפסקת המלאכה ולא נאסרה אלא בחפצים הצריכים לו או במקום שיש לגזור שמא יחליפו, ואם קשה טובא מתני' דיציאות השבת דבעה"ב הנותן ביד עני שניהם פטורים ואסורים ואמאי אסורים הרי יש כאן מקום פטור באמצע, ואמנם במקום פטור כה"ג יש איסור שמא יחליפו [נמצד חפצים הצריכים לו אין איסור לבעה"ב שהוא אינו צריך לפת שנותן לעני] אבל לא יתכן לפרש כן במתני' שהרי מבואר בגמ' דפטורי דאתו לידי חיוב חטאת מפרש במתני' ולדעת רש"י היינו עקירות וקשה דעקירה והנחה במקום פטור לא תבוא לידי חטאת ודוחק לומר דהעקירה עלולה לבוא לידי חטאת בלא ההנחה במקום פטור שסו"ס בטלה עקירה, וביותר קשה לפי הריב"א שכתב דעיקר המלאכה חשיב להמוציא את הפת שאין חסר לו אלא עקירה או הנחה ותמוה טובא שהעני המוציא את הפת הוציאה ממקום פטור ולא עשה הוצאה כלל וכן הבעה"ב המכניס את הסל לא עשה הכנסה כלל שממקום פטור הכניסה

וקושיא גדולה מאוד יש כאן מדברי הגמ' בדף ג ע"א דפריך דהא איתעבידא מלאכה מביניהו והיינו שנחייבם חטאת כיון שעשו יחדיו הוצאה ומשני דהוי שנים שעשו, הרי להדיא בגמ' דאילו שנים שעשו היו חייבים והרי זה פלא עצום דכל זה הוא ממש כדברי התוס' שהעוקר מרשות הרבים ומניח בפיו ובולע פטור משום דהוי הנחה דרך מקום פטור ואילו אחר שעקר והניח ביד המוטשת והוציא העני הוי מלאכה דאורייתא ומאי שנא.

עוד קשה דבגמ' לקמן דף ה הכניס ידו לרה"י וקלט מי גשמים פטור ובעבוה"ק [ג ה ח] כתב הרשב"א דפטור אבל אסור דהטעינוהו שמים כהטעינו חברו דמי, ותמוה מאוד דאם מקום פטור הוא בזה לכאורה אין מקום לגזור שמא יחליפו דלא נעשתה כאן עקירה על ידי אדם וגם לא היו המי גשמים מונחים מעולם

ובציור ההפוך שהושיט ידו לחוץ ונטל העני מתוכה בזה לכאורה יתיישב על פי דברי התוס' שכתבו דבהושיט ידו לחוץ לא חשיב הנחה במקום פטור ואולם דברי התוס' שם צ"ב דהרי סו"ס החפץ מונח במקום פטור, ויעויין בחזו"א בסי' קה סק"א וסק"ב שכתב דדוקא הוא שהניח חייב אבל אחר שנטל מידו המושטת חוצה חשוב נטל ממקום פטור ונוסף פלא על פלא אשר דברי החזו"א תמוהים מהמשנה דפטור אבל אסור ומשמע איסור גמור.

והנה לעיל הובאו דברי הרשב"א בדף ה שביאר דאדם העומד לפוש ומשא על כתפו למעלה מי' חייב אבל בהניח אחר על כתפו פטור וביאר דהחילוק הוא דבעמד הנחת גופו כהנחת חפץ, והדברים תמוהים מאוד שהרי סו"ס למעלה מי' אינו רה"ר ומה תושיענו הנחת גופו.

ומצאתי בשו"ע הרב בסי' שמז שביאר והאריך בקו"א להוכיח שכן היא דעת התוס' לחלק בין אחר המניח לעומד לפוש ובטעם הדבר כתב ז"ל וע"כ צ"ל שדעת התוס' לחלק בין הנחה ממש שהונח כאן ממקום אחר ובין הנחה שע"י עמידת גופו כי גופו עומד בארץ וכן בעקירה ודו"ק וכהאי גוונא מבואר ברא"ש שם והביאוהו בתוס' בדף כ' לענין שהוא במקום אחד ופיו או ידו במקום אחר דלא חשיבה הנחה במקום פטור אלא א"כ הונח שם ממקום אחר והתוס' דהכא ס"ל כן מטעמא אחרינא גם אם הם במקום אחד למעלה מעשרה וכו' עכ"ל

והדברים לכאורה תמוהים ביותר מה השייכות בין שני הענינים הרי סברת התוס' היא דלא היה כאן מעשה הנחה המפסיק בין הפעולות ומה זה שייך לסברת הרב למניח למעלה מי'

אשר נראה בזה הוא כך דיסוד הסברא למעלה מי' אשר כיוון בזה הגר"ז לדברי הרשב"א היא דאמנם כאשר החפץ מונח על האדם והאדם עומד ברה"ר סו"ס החפץ נחשב כנמצא ברה"ר ולא דמי למדביק

בכותל למעלה מי' שהרי החפץ מונח על האדם והאדם נמצא ברשות נמצא החפץ בטל אל רה"ר, והטעם שהוא פטור במניח על כתפו הוא מפני שההנחה נעשתה במקום פטור ומה שהחפץ חשוב כמונח ברה"ר מפני שהאדם בטל לרשות זה לא מכלל ההנחה ידידה והגע עצמך הרי שהוציא אדם חפץ מרה"ר והניח על כתף אדם אחר שעמד לפוש ונכנס הלה לרה"ר הראשון פטור והשני חייב. ומדחייב השני אלמא היה החפץ ברה"ר וגם היה מונח ואם כן ראשון למה פטור, ובהכרח שלא היה כאן הנחה ברה"ר אף שסו"ס הוא מונח ברה"ר כמונח מאליו הוא.

הנה ידו של אדם המושטת לרשות הרבים מקום פטור היא, אבל כשנשאל על היד עצמה באיזה רשות היא הרי היא ברה"ר, ולו יצויר שהיה המניח ידו על קרקע רה"ר חייב משום הוצאת היד הרי המושיט ידו לרה"ר יש כאן הוצאה בלי הנחה שהיד עצמה ברשות הרבים היא וזה ברור, ומכל מקום המניח על היד לא ברשות הרבים הניח אלא במקום פטור שכלפי המונח על היד קביעותו אינו ברה"ר אלא במק"פ. ואם כן הרי הדברים מתאימים ממש עם סברת הרשב"א והגר"ז שהמניח ביד מניח במק"פ והמניח יד עצמה ברשות הרבים הניח ואמנם אינו חייב מפני שהיד אינה מונחת ואינו דומה ללמעלה מיד שהריד גרידא או לא נייחא ולכן המושיט יד פטור אבל גדר הפעולה במושיט יד הוא עקירה והוצאה בלי הנחה ולא הנחה במקום פטור.

הרי נתפרשו לן דברי התוס' וגם הונח לן מחצית מהקושיא מהמשנה שהרי הושיט בעה"ב את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה אין כאן הנחה במקום פטור אלא עקירת היד והוצאה בלא הנחה ברה"ר אבל היות שהחפץ בטל ליד והיד ברה"ר אף זה נחשב כהוצאת החפץ לרה"ר ולא כהנחה במק"פ.

אבל עדיין קשה מאידך בבא שהרי בעה"ב שהושיט ידו לחוץ ונתן לתוכה והכניס פטור וזה למה, ומאי שנא הוציא ראשו ושתה או הוציא ידו והכניס חפץ.

ונראה דחילוקם של התוס' אינו רק בהושיט ידו והוציא אלא גם בהניח על ידו והכניס ודוקא בשותה מים פטור דאחר הנחה במקום פטור נעשתה כאן עקירה חדשה של המים מהמק"פ והנחתם בבטנו ברה"ר אבל מי שהושיט ידו והניחו בידו חפץ והכניס היד פנימה הוי הכל מעשה הוצאה אחד, וכן השם מים בפיו ולא בלעם והכניס ראשו חייב חטאת.

ובביאור הדבר נראה דכאשר הניח במקום פטור נחשב זה כהפסק ביחס אל העקירה ממקום פטור והחה ברה"ר אבל אם לא עקר שנית ממקום פטור אלא המקום פטור עצמו חזר לרה"ר נמצא שנשלמה ההנחה הזו עצמה במנוחת היד ברה"ר, דזאת למודעי שאף שביארנו דעקירת גופו כעקירת חפץ אין פירושה שעקר החפץ אלא שעקירת הגוף מחייבתו אך אפשר לצרף עקירת גופו והנחת חפץ וכן להיפך שהרי הטעינו חברו אוכלים ומשקים ועקר גופו ויצא והניח החפץ על קרקע חייב אף שלא עמד כלל דעקירת גופו עקירה היא והרי החפץ עקור, ועתה הניחו והרי הוא מונח, וכשעקר מרה"ר והניח ביד שהיא מקום פטור הרי הנחה אבל יש כאן המשך ותוספת כשהניח ידו ברשות היחיד ואז על ידי זה החפץ מונח ברה"ר ואין ההנחה הקודמת הפסק אלא הכל הנחה אריכתא ורק כשההנחה הראשונה צריכה לעקירה אחרת בשביל ההנחה ברה"ר אזי חשיב כהפסק במלאכתו.

ולהאמור המושיט ידו לכרמלית עקר החפץ ושהה והכניסו לרה"ר הרי מלאכתו מלאכה גמורה ואיסור דרבנן גמור וזה שלא כדברי האבן העזר והבית מאיר ראה במ"מ.

ועיין היטב בחזו"א בסק"א ובסק"ב וקרובים הדברים לדבריו אלא שלא ירדתי לעומק דברי החזו"א בהעדר העיון בחסרון הזמן. וה' יעזרני לשנות פרק זה.

ולפי זה גם כשעקר בעה"ב וכו' יש כאן מלאכה מבין שניהם ואיסור גמור בדבר ופשוט ואין זה סתירה למש"כ החזו"א שהנטל מיד המושטת נטל ממקום פטור דאה"נ ואם תקשי לך ממתני' הרי זה גופא קושית הרשב"א דאם ידו אינה כרמלית מדוע אסור במשנה והשיב דאיתעבידא מלאכה מבינייהו דהיינו דכשנדון על כל אחד מהם בפ"ע הרי נטל ממקום פטור והניח ולא עביד מידי וכן הראשון הוציא למקום פטור ולא עביד מידי אבל הפסק במלאכתם אין ולכן אם היו שנים שעשו חייבים היתה מלאכתם מצטרפת וה"ה דמדרבנן אסור אף כה"ג. ומ"מ הקולט מים בידו והכניסם פטור אבל אסור

שהרי המים מונחים בידו וידו נמצאת ברה"ר ועל כן כשמכניס ידו הכניס את היד מרה"ר לרה"י [בלא עקירה] ואסור דבזה הכניס גם את המים מרה"ר לרה"י.

ולפי זה יש ליישב דברי הרא"ש שהקשינו עליהם מהגמ' בע"ב, ועוד קשה שדברי התוס' בעירובין סותרים לגמרי לדברי הרא"ש בסוגיא לעיל, כי להרא"ש אין כאן כלל מקום פטור אלא העדר עקירה והנחה אבל החפץ ודאי ברה"ר כשהושיט ידו שהרי מהס"ד דרב מוכרח דהחפץ מונח לגמרי ברה"ר ועד כאן לא השיבו רבי אלא דהנחת היד אינה הנחה ועדיין החפץ נייד אבל מקום החפץ רשות הרבים ולא מק"פ וזה סותר לגמרי להתוס' בעירובין ומה נעשה שהרא"ש העתיק לדינא דברי התוס' והשמיט לגמרי תירוצם השני.

אך להאמור הדברים פשוטים וברורים ואין סתירה בין התוס' להרא"ש דכאשר נעשית פעולה אל או מהיד [או הרא"ש] הרי זה עקירה והנחה ממקו פטור או למקום פטור ולכן השותה מים הניחם במק"פ וכשבלעם עקרום שנית והניחם ברה"י אבל הושטת היד הרי היא הוצאה לרה"ר כי הפעולה נעשית ביד וכנ"ל והפטור הוא משום שהיד לא נחה.

אכן מהגמ' עדיין קשה, ועוד הקשוני מאי ס"ד דאביי שתעשה ידו כרמלית הרי רשות הרבים היא [בבעה"ב] כדמוכח ברא"ש וכנ"ל אלא דהחפץ אינו מונח ומה ענין כרמלית לכאן אף אם תהיה כרמלית התינוח שיהיה אסור לעקור ממנה ולהכניס לרה"י אבל אם ירצה להכניס ידו הרי עקירת ידו לאו כעקירת חפץ ויהיה לו מותר לעשות כן.

אך נראה מהלך הדברים כך דידי של אדם חידש אביי שאינה נזרקת אחר גופו לומר דנחה היד ברשות היחיד ומתבטלת אליה [כמו בגופו למעלה מ'] וכיון שכן הרי היא ברה"ר אך שם אין לה מנוחה והנחת ידו כה"ג לאו כהנחת חפץ שאין עקירה והנחה ליד לבדה. ואין כאן אמנם שם מקום פטור לענין זה אלא שאינה נזרקת וממילא המוציא ממנה פטור דכלפיו היא נידונת כמקום פטור.

אך קשה דמה יושיענו אם תהיה כרמלית סו"ס עקירת ידו לא תהא כעקירת חפץ אך הנראה בזה דענין מקום פטור דהיד הוא באמת רק כלפי החפץ המונח אבל עצמה אינה במקום פטור אלא נמצאת ברה"ר אבל אם תקנו חכמים לחשוב ידו ככרמלית הרי עצם היד קובעת מקום לעצמה ומדרבנן אינה ברה"ר אלא בכרמלית שהיא נמצאת בתוך עצמה וכיון שכן הרי כלפי רשות הכרמלית היד נחה ועקירת עקירה גמורה היא כלפי רשות זו, ועוד צריך לעיין ולברר בדבר.

קלוטה כמי שהונחה

הגמ' דנה ומביאה ראיה מרבי עקיבא שלא סובר מקום ד, וחקר האבנ"ז היאך הראיה ומהו הנידון אשר אפשרות אחת היא שגם לרבי עקיבא בעינן מקום ד רק בקלוטה יש גם מקום ד ולפי זה נמצא שהפשט במשנה הוא שיש כאן אכן מקום ד מדין קלוטה ויש קלוטה גם ביד. וזה פשט מאוד רחוק בלשון הגמ' ובמשמעות הסוגיא, ופשט שני אשר הראיה היא בדרך חשבון דרבי עקיבא אומר קלוטה כמי שהונחה וקשה דהא ליכא מקום ד ועל זה התירוץ דאכן מוכח מרבי עקיבא דלא בעינן מקום ד. ולפי זה כד מקשה הגמ' דדילמא הנחה לא בעי אבל עקירה בעי הכוונה גם על דרך חשבון שאמנם מפורש שהוא מחייב אבל לא כתוב שמחייב שתיים ולכן אף שקלוטה כמי שהונחה ונמצא שיש כאן גם עקירה וגם הנחה אבל מקום ד אין כאן.

וכך לכאורה מפורש בתוס' רא"ש בדף ז שהקשו על הריבא מאי מייתי ראיה מקלוטה הרי בקלוטה יש מקום ד על ידי שרואה פני קרקע. וכן לכאורה פשוט דברי התוס' דידן לפי הרבה אחרונים שבידו של אדם לא שייך קלוטה, וכן הרי דעת הרמבם לקמן דרק באויר יש קלוטה ולדרך זו ודאי שביד אדם אין קלוטה כמש"כ הרמבם להדיא והרשבא שם בשמו דרק בסופו לנוח יש קלוטה ואם כן במשנה אין קלוטה ועל כרחין שהוא בדרך ראיה וחשבון.

והאבנ"ז תלה את הדברים במחלוקת קדומה יותר שהעמיד בין רשי לתוס' בדיון קלוטה אם כמונח באויר כמשכ התוס' או כמונח בקרקע או בארץ כמש"כ רש"י ולפי זה פירש דברי רשי בעירובין שיש

מקום ד על ידי קלוטה, וביאר הסוגיא דיש כאן מקום ד ורק דלפי זה נתקשה מאוד בקושית הגמ' הא עקירה בעי וכבר כתבנו לעיל דבלא"ה זה דחוק מאוד בפשט הגמ', זאת ועוד שהרמבם הרי לומד כרשי שכמונח בארץ [לכאורה] וברמבם מוכח שהוא דרך הוכחה כי במתני' אין קלוטה לשיטתו וכן"ל.

ויש כאן קושיא מרכזית בפשט לפי התוס' שהרי התוס' לא הביאו מקור למקום ד מהמשניות אלא מסברא או מקרא, ואם כן כשאנו רואים שרבי עקיבא חולק מנא לן דרבנן פליגו עליה הרי פלוגתייהו היא מן הצד בדין קלוטה אבל בדין מקום ד לא מצינו שנחלקו. זאת ועוד, דהנה המהרש"א כתב דבר פלא אשר מי שסובר שצריך מקום ד היינו שחולק על קלוטה ומי שסובר קלוטה בהכרח חולק על מקום ד וזה פלא.

וכן יש להקשות להיפך דמנא לן דפליגי רבנן אקלוטה דילמא פליגי ארע בזורק משום דליכא מקום ד ולכוע אית להו קלוטה ומהיכן ידע רבה דפליגי בקלוטה. וביותר שהרי בהכרח נקט דפליגי במקום ד מדמוקי מתני' כר"ע ואם כן מנא לן להמציא תרי פלוגות.

והנה יש כאן קושיא גדולה בסוגיא בפשט דברי הגמ' דקאמר דמתני' רבי היא והגמ' מבארת היטב דמרבי אין ראייה אבל מדקאמר רב יהודה בשם שמואל דמחייב שנים אלמא לא בעי לא עקירה ולא הנחה, והיינו דמרבי בלחוד יש לדחות דדילמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי. אבל מדחזינן דמחייב שנים הרי מוכח דלא בעינן מקום ד לא לעקירה ולא להנחה, אך אם כן תימה גדול דבגמ' מדחינן דדלמא דוקא ברשות היחיד קאמר משום דביתא כמאן דמליא והנה הרי טעמו של רבי הוא משום דקלוטה כמי שהונחה כמש"כ התוס' בב"ק ובגטין [ולהדיא בב"ק דגם למ"ד דבמקורה קאמר נמי הוא מדין קלוטה וכן משמעות דבריהם בגטין] ואם כן נחזי אנן, רבי סובר דבמקום מקורה חייב משום קלוטה וקשה דהרי ליכא מקום ד' ועל כרחין שסובר שלא צריך מקום ד ובזה הרי אין שום חילוק בין מקורה לשאינו מקורה שהרי חולק על דרשת הפסוק או הסברא ומאי שנא, ואם כן מאי איכפת לן דהתם ליכא לסברת גלוטה והגע עצמך הרי במתני' נמי ליכא קלוטה [עכפ להרמבם] ומ"מ מוכיחין מרבי עקיבא ומאי שנא רשות הרבים.

עוד קשה בראית הגמ' מרבי [הראשון] שנתקשו התוס' דאכתי עקירה בעי וכו' ותירצו דמדבעי רבי הנחה על גבי משהו מסתבר דבעי גם עקירה על גבי משהו ולא מקום ד' אבל לרבי עקיבא דלא בעי הנחה כלל אם כן דלמא עקירה בעי, ואין לזה שום מובן כלל, שהרי לרבי עקיבא לא בעינן הנחה כלל משום קלוטה רק דמוכח מזה דפליג אמקום ד ופרכינן דלמא עקירה בעי, ורבי מה שמצריך הנחה משהו הוא משום דפליג אקלוטה אבל לגבי מקום ד אין שום הבדל בינו לרבי עקיבא ולמה לגבי רבי אין לפרוץ כן.

ועוד קשה בחשבון דברי התוס' שהוכיחו מהסוגיא דבעינן מקום ד' ברשות היחיד, מה דאמרינן לקמן התינח ולמה לא הוכיחו בפשיטות טובא שהרי רבי חייב ברשות היחיד בלבד בקלוטה ואם ברשות היחיד לא בעינן מקום ד אם כן אין שום ראייה מרבי.

והנה הרשב"א שם סובר דלא בעינן מקום ד וביאר מהלך הסוגיא דלא מסתבר דפליגי מהקצה אל הצקה בין רשות היחיד לרשות הרבים ומדבריו אנו למדים יסוד גדול בסוגיא אשר שתי המחלוקות הן ביסודן בענין אחד, דענין קלוטה כמי שהונחה פירוש הדבר דרבי עקיבא מיקל בהנחה ולא סברא בהלכות שבת היא בגדרי מלאכת הוצאה אלא גם בגט כדחזינן בגטין אך היסוד הוא שיחס החפץ אל הקביעות שלו אינו דוקא בהנחה אלא כבר בקליטה, והנה בזה יש שלש דרגות והדרגה הנמוכה ביותר היא קלוטה והגבוהה ביותר היא מקום ד שזו הנחה חשובה

ומחלוקתם אינה בגדרי מלאכת הוצאה שהרי נחלקו גם גבי גט אלא ביחס חשיבות הקביעות של החפץ דלרע גם היות החפץ קלוט במקום מחשיבו כמונח וכו' ובזה מיושב כל הקושיות לעיל [ככתוב בקובץ שבת מיר]

ויש להבין מהו ענין קלוטה, ועיין ברמבם וברשב"א דרך בזורק שנקלט באוירו סופו לנוח [לקמן בדף צז] וקשה דהרי אין סופו לנוח ברשות ואין לומר שמחמת שסופו לנוח ברשות היחיד חשיב כמונח ברהר

שהרשבא כתב שסופו לנוח שם והיינו ברהר וזה הרי בלתי אפשרי שהמציאות היא שינוח ברשות היחיד וצ"ע. ושמה נאמר דהנה כל זורק חייב שתיים ומלאכת ההכנסה נעשית במה שזרקו לרשות הרבים בכח כ"כ עד שייעקר מקרה ויכנס לרהי ולכן נידון כאילו שתי כחות יש כאן ומצד הכח הראשון ראוי לנוח רק יש כאן כעין פעולה נוספת שוחפתו החוצה ובזה סגי ליחשב הוצאה והכנסה וצ"ע בזה.

ויותר נכון לומר שהקלוט כיון שסופו ליפול כבר אנו רואים אותו כאילו נפל ונח ואף שסופו ליפול ברשות אחרת מ"מ מה שסופו לנוח הוי הגדרה בחפץ שהוא כבר חשוב נח, ואין צורך בהנחה ביחס לרשות אלא בהנחה בעצם והחפץ חשוב מונח וזהו נמצא ברשות זו הרי זה מעשה הוצאה שלם שהכניסו לרשות והוא חפצא של מונח.

עכ"פ נראה בכל הסתירות בתוס' ובתוס' ראש בענין יד אדם להמבואר לעיל דבר נכון מוד דודאי מונח על גבי משהו אינו קלוט אלא מונח וכמו שנדון בחפץ המונח על הארץ האם שייך בו קלוטה כמי שהונחה וודאי שאינו קלוטה כמי שהונחה שהרי הוא מונח אבל ודאי עדיף מקלוטה ולכן יסוד דברי התוס' והתוס' ראש דביד אדם אין קלוטה באויר שהרי החפץ מונח ולא קלוט אך הוא מונח ביד ולכן אין בזה שום משמעות במה שאינו קלוט דאדרבה הוא מונח ולכן יתחייב עליו אבל כשהוא מונח על גבי יד אגודה אזי אין קליטה באויר והנחת היד אינה הנחה ברשות אלא באגד ופשוט ולכן נקטו התוס' והתוס' ראש לשונות אלו שביד אין קליטה אבל הנח היא רק ביד אגודה וזה נכון מאוד לפמשנ לעיל שקלוטה פחות מונח מהנחת משהו וכו'.

והנה התוס' כתבו דבזורק דרך מקום פטור אי קלוטה כמי שהונחה אין לחייבו משום מושיט, והקשה האבנ"ז קושיא נפלאה דאם כן מדוע קאמר מתני' שכך היתה עבודת הלויים וכו' אבל לא זורקים אלמא אם היו זורקים היה מתחייב והרי לרבנן [לצד זה דרבה] קלוטה כמי שהונחה. ובאמת שהתוס' עצמם רמזו תירוץ הקושיא בהדיגישם ב' פעמים דלא דמי למושיט והיינו שאין כאן הפקעה בעצם המלאכה אך קשה דמקום פטור הוא הפקעה גמורה כמש"כ התוס' בבן עזאי שגם אם היה במשכן לא היה אפשר לחייבו דדבר שאינו מלאכה כלל פטור גם אם היה במשכן.

ונראה מזה חידוש דהנה בכל מושיט קשה דהרי בכלל אל עבר ברה"ר אלא במקום פטור ולא מסתבר ששם המלאכה הוא מושיט מרשות היחיד לרשות היחיד במקום שיש רשות הרבים דרך מקום פטור בשגם ה"ן כתב דאינה מלאכה בפני עצמה במנין המלאכות דחייבו משום הכנסה והוצאה וקשה טובא דבמלמעלה מ"י הוי דרך מקום פטור.

ונראה מזה דגם למעלה מ"י הוי רשות הרבים רק דהמקום הנחה הוא מקום פטור דהנחה למעלה מ"י אינה מתיחסת להחשב הנחה ברשות הרבים דההנחה שם אינה מייחסת לרשות הרבים ודוק ועיין במ"מ בזה בהערה ודוק.

והנה הרמבם הקשה על התוס' ואין קושיתו מובן דאם למד דהוי כמונח למעלה אם כן אין מקום לקושיא ואם למטה בלא"ה אין מובנים דברי התוס', אבל נראה דהבנת הדברים כך היא דהחפץ היותו קלוט ועומד לנוח מיחס לו כבר חשיבות של מונח היות שהוא שייך לרשות ועומד לנוח בה אבל אם נשאל היכן הוא מונח התשובה ברורה, במקום שבו הוא נמצא ומש"כ רשי דקלוט כמונח בארץ הכוונה דכיון שנקלט ועומד להיות מונח בארץ כבר יש לו כעת החשיבות דמונח בארץ אבל פשוט שמקומו הוא האויר ואין סתירה בין רשי להתוס', אך הרמבם שאל דהנה זה פשוט שהחפץ הנע ברה"ר וסופו ליפול ברשות יחיד לא ייחשב כקלוט ברשות היחיד אף שזופו ליפול שם שהרי אינו שם ואם כן אין לו שם מונח כלל ואף שכשהוא קלוט כמאן דמונח וסופו ליפול כמאן דמונח ונימא דעל ידי שהוא סופו לנוח ברשות היחיד יחשב כמונח ברה"ר אך זה אינו דמה שסופו לנוח חשוב מונח הוא בצירוף מה שהוא נמצא באיזה מקום וסופו לנוח בו אבל מה שהוא סופו לנוח בלחוד אינו כלום ולכן גם חפץ הנמצא למעלה מ"י אינו נמצא ברשות אך סופו לנוח ברשות הרבים וכיון שכן אין כאן קלוטה זו סברת הרמבם והתוס' יענו על זה כנל שהרי גם למעלה מ"י אותה הרשות היא וסברת הרמבם שאין כן הוא אבל איתפליג רשותא שאין למעלה מ"י שם רשות הרבים שאם יניח שם פטור.

ובכל זה נתקשיתי להמבואר לעיל היסודות שהנחה אינה כלל ברשות אלא שם מונח כדמוכח מכתובת זו הנחתו ומאגוז על גבי כלי וכיון שכן מה יועיל קליטת רשות, ומה שייך הענין לגטין ששם המטרה היא הרשות ולא שם מונח, והאירני הבחור אבן צור נ"י, דבאמת אפשר שהוא להיפך דהעיקר שהחפץ יהיה מונח אבל קליטה ברשות מיחסתו אל הרשות ועל ידי היחס לרשות נהיה כאן ענין הנחה בחפץ, והעירני עוד לדון מדברי התוס' בדף ח שכתבו דגם לרבי עקיבא פטור זורק כוורת דהיא רשות היחיד בכל מקום שהיא ומשמע מהתוס' דלרבנן אינו כן דכיון שאינה מונחת אינה רשות אך לרע מדין קלוטה הרי היא רשות וקשה שהרי הקלוטה נותן חשיבות של נמצא ברשות שסופו לנוח בה אבל היאך על ידי זה יעשה לרשות היחיד ולהאמור ניחא היטב דעל ידי היחס לרשות יש כאן חשיבות מקום והנחה והחפצא הוי מונח וכיון שהוא חושב מונח במה שיש לו רשות שהוא שייך אל אותה רשות בזה הוי מונח ולכן חשובה הכוורת רשות יחיד מעליא ודוק

הוספה:

התוס' בסוגיא בדף ה ע"ב הקשו היאך מחייב ר"ע במעביר ד, א ברה"ר הרי קלוטה כמי שהונחה, ותמה הרע"א מדוע להקשו ממתגלגל וביותר יש להקשות ממה שכתבו התוס' להדיא בסוגיא דזירזא דקניא שהגורר ד"א ברשות הרבים חייב וקשה דנימא דהונח בכל אמה ואמה וכמש"כ הרע"א דכאן לא שייך לתרץ דהלכתא גמירי לה דלרבנן אין כל מקור שההלכה חדשהגם כשיש הנחה דבהעברה דעלמא אין הנחה, ואמנם מצינו שמגרר חלוק מקלוטה כי במגרר דרך מקום פטור מוכח בתוס' שנים בכתובות בשם רבנו אליהו דחייב וכן מפורש בשיטה להרן דף ח ע"א, וקשה מאי שנא מקלוטה שנקטו הראשונים דהוי הפסק במלאכתו

ונראה דחלוק הנחת קלוטה מהנחת מגרר, דהנחת קלוטה ענינה מחמת שעומד לנוח כמש"כ הרמב"ם ולכן חשוב כבר כעת כמונח באותה איכות של ההנחה שתהיה לבסוף ומשא"כ במגרר, והנה במגרר הרי העקירה לא עשאתו לבלתי מונח שכל הזמן החפץ מונח והעקירה לא מתיחסת למצב המונח של החפץ אלא שיש כאן ענין עקירה מחודש במה שהחפץ נע אף שהוא חשוב כמונח בכל רגע, וכלפי עקירה זו מה שהחפץ נגרר בכל מקום אינו חשוב הנחה לסיים מלאכתו שהרי העקירה עצמה היתה במצב של מגרר, ואמנם מפורש בכתובות שעל הנחת גירור נמי חייב כדאיתא בגמ' שאיסור שבת ואיסור גניבה באים כאחד מיד כשיצא החפץ לרה"ר ומ"מ אף שהוא חשוב הנחה לחייב אבל אינה הפסק במלאכתו שכל המלאכה היא גיררת ועקירת המונח הממשיך להיות מונח גם בעקירה, ולכן אין הנחה במקום פטור או באמצע הד"א מהוה הפסק במלאכה, אבל קלוטה כשעקר החפץ בידו הרי הוא עקור וכשיצא החפץ מידו בא לו אל המנוחה במה שאינו מיטלטל ביד אלא במצב של עומד ללנוח כמונח דמי ודוק.

מוציא מרשות היחיד לטרסקל

תוס' ראש לומד שזורק דומה למושיט שאין האדם זז זה לשיטתו בגדר מושיט אבל להרשבא אינו כן וקשה קושית התוס' ראש אבל לשיטתו אין מעביר

התוס' בדף ו הקשו ממוציא מושיט ומעביר הרשבא הקשה ממעביר ותירוצם חלוק להרשבא בגלל שיש כאן אדם להתוס' בגלל הקרקע ולכן הרשבא המשיך להקשות ממושיט ותירץ שהיא גזירת הכתוב אבל להתוס' אינו גזיהכ

בדף ו ע"א פריך הגמ' לרבנן מנא להוה דמוציא דרך מקו"פ חייב, והקשו התוס' דנילף ממוציא ומושיט ומעביר שהוא דרך מקום פטור למעלה מ', ותירצו דלא דמי לאיסקופה דהכא תחתיו במקום שמהלך הוא מקום חיוב, והרשב"א שם הקשה ממוציא ותירץ דהאדם עומד במקום חיוב, וחזר והקשה ממושיט ותירץ דמושיט גזיה"כ הוא שהרי לא עבר מעולם ברה"ר אלא למעלה מ' וכו' עיי"ש. והנה התוס' לא ראו הפרש בתירוצם בין מוציא למושיט כי עיקר תירוצם הוא שכשהקרקע היא מקום חיוב אין זה כהפסק במלאכתו, אבל הרשב"א שתירץ שהאדם עומד במקום חיוב קשיא ליה מושיט ששם

אין האדם עומד ברה"ר אלא ברה"י והוא מושיט לרשות אחרת ולזה הוצרך להקשות שנית ולתרץ
דהוא גזיה"כ, אבל תימה גדולה להרשב"א דכשאדם עומד ברשות היחיד וזורק לרשות הרבים הרי
עבר הכלי למעלה מ' ואין אדם במקום החיוב ומ"מ הוא חייב, ושם לא מצינו כזאת במשכן ואף זה
בכלל קושית הגמ'. [והתוס' שהקשו מזורק שמא מזורק ברשות הרבים דהלכתא גמירא לה הקשו
וקשה דדילמא התם למטה מ' הוא]

כרמלית בכלים

הרשבא כאן באדם מתקשה בין למעלה ולמטה אף שבכלים כבר ביאר ומאי שנא? הרשבא לקמן
בהיזמי והיגי מבאר ונראה לפרש שאדם לא צריך ביטול [ולשונו גבי יד לאו דוקא] אלא האדם כשעומד
ברשות כאילו לא קיים, אבל הכלי הוא מקום לעצמו רק שהמקום מתבטל כמו כליו של לוקח ברשות
מוכר, או כמו כלי שאינו חוצץ בפני הטומאה והרי בכלי לגבי טומאת כלי חרס יש ענין קלוטה ולגבי
טומאה הדבר קלוט בכלי אבל הרשות חשובה יותר וכמו כרים וכסתות שאינם ממעטים רשות וכו' ולכן
צריך להגיע לביטול הרשות נמצא שבאדם זה כמונח למטה כמשכ הרשבא אבל בכלי זה מונח בכלי
רק הכלי בטל ולכן באדם נתקשה הרשבא שנית בלמעלה מ' אבל בכלי לא נתקשה.

ובכוורת דברי הרשבא צ"ב אבל נראה מבואר מדבריו שכלי שגבוה י' ורחב ד אינו בטל וממילא הוי
רשות לעצמו וכן מוכח מהגמ' שם גבי קופה שהיא גבוה י' ורחבה ד שהזורק עליה כזורק לרה"י

ויש שם ג' או ד' פירושים רשי זורק רשויות והנה ברשי משמע דזה לבדו הטעם וכך בריטבא שלמד
את רשי דוקא בזורק אבל בשיטה להרן וכן במאירי נראה ברשי הרכבה של שני הפירושים של רשי
ותוס' וזה צריך עיון, התוס' כי זרק לרשות היחיד הרשבא גם כן רשות היחיד ולכאורה כתוס' אבל
נראה שיש הבדל יסודי, כי להרשבא כלי בטל ברשות ולכן דוקא בשיעור רשות להתוס' אינו כן כי כלפי
דאורייתא מעולם לא הסכימו התוס' שכלי בטל רק דלא גזרו כרמלית בכלים ויתכן דלהתוס' לא איכפת
להם שהכלי בטל כי סוף סוף הכלי מקום הנחה חשוב לעצמו.

מה הדין בזורק כלי גבוה ט על תל גבוה טפח, לרשי ודאי חייב, להתוס' ודאי פטור להרשבא נמי חייב
כי כלי שאינו רשות היחיד בטל להרשות.

והנה התוס' והרשבא הקשו מכרמלית ולא ממקום פטור והוא ענין קשה ומוקשה, ואפשר שמקום פטור
אינו רשות וכל שאינו רשות לא עלה על דעת לפטור שאם לא כן מדוע נזכרו הראשונים להקשות
בטרסקל כל זורק כלי שהוא יותר מג"ט הוי מקום פטור, והרי הוצאה והכנסה למדים שהם העלו
קרשים והורידו קרשים והרי זה מקום פטור וחייב עליו, עוד קשה מהעברת המזבח והארון ולהתוס' לא
קשיא דחייב באמת מדין מעביר אבל להרשבא לשיטתו קשה מאוד שהיה ד"א ברשות הרבים בזריקת
רשויות ולכן נראה ברר דממקום פטור לא קשיא כי עד כמה שאין הכלי רשות דמי לאדם דפשוט לכל
הראשונים שיש כאן חיוב כי הוא עומד ברשות ואינו רשות, אבל בכלי היה להם קשה שהכלי רשות
לעצמה [ולחדד ההבדל היזמי והיגי גם אם יניח תחתם כבר פקע שם רהר מהמקום אדם גם על
האדם חייב כלי תחת הכלי נראה דהוי רהר לכוע ורק דהכלי כלפי עצמו ומעלה ממנו קבע שם רשות
לעצמו אם אינו בטל]

ולכן הקשו התוס' רק מכרמלית וכן גם הרשבא ומה שהיה במשכן לא קשה כי זה היה לפני גזירת
כרמלית אבל אחר שתקנו חכמים כרמלית אנו רואים בכל הראשונים שהיה להם כח לחדש רשות
והרשות הזו מפקעת משם רהר להיות רשות אחרת וממילא הוי זה גם לקולא, והרשבא תירץ דכלי
בטל וממילא גם לו יצויר שיהיה רשות היחיד הוא בטל [אא"כ גבוה בעצמו י' אבל טרסקל המונח על
קנה והוא י' טפחים בדיוק הרי הוא בטל] אבל התוס' לא סוברים שהכלי בטל אבל סוברים שלא תקנו
כרמלית בכלים.

ולפי זה נמצא שקושית השפא על התוס' דנימא מקום פטור היא היא קושית הרשבא בדף ה ותירוצו
מיישב היטב גם את קושית השפא וכל זה הקדמה לקושית התוס' ותירוצם אבל נראה שאינו כן וביתר
עומק יש לבאר ענין זה דאם היינו אומרים שיש כרמלית בכלים פירוש הדבר שהכלי חולק רשות

לעצמו והכלי הוא כרמלית, וכן כלי שהוא רה"י פירוש הדבר שהכלי עצמו הוא רשות היחיד, ואם נדון על הקרקע שתחתיו אינה כרמלית אלא היא רשות הרבים שעליה מונח כלי שהוא עצמו כרמלית [ולגבי רשות היחיד יתכן שהקרקע נמי היא רה"י ויתבאר לקמן]

ואם הכלי הוא מקום פטור נראה שאין שייך כלל לומר כן דמקום פטור אינו רשות כלל ואין לו תואר ושם רשות שמן התורה אין אלא רה"י ורה"י והשאר כמי שאינם ואם אינו רשות הו"א אומר שהוא נמצא ברשות שתחתיו או שאם המקום עצמו הוא מקום פטור אז אין כאן רשות כלל אבל הכלי המונח ברשות אם אין לו שם ותואר רשות המבדלת ומגדרת את עצמה הרי בהכרח אנו דנים אותו כמונח, וכך גם האדם, והרשב"א שדן בהיזמי והיגי

דנה כשאמרו הראשונים דלא תקנו כרמלית בכלים הנה במיוחס להר"ן לקמן בדף ח כתוב שלא תקנו כרמלית בכלים כיון שהם בטלים לרשות, ורש"י כתב דלא תקנו כרמלית בכלים לבטל מהם תורת כלי ולשון זה צ"ב ויש לפרשו כך שהכלי באמת רשות הוא כי יש לו רוחב ד והוא בכלל כרמלית אבל לא תקנו לחשוב הכלי המונח ברשות כרשות בפני עצמה אלא הוא חלק מהרשות שבו הוא נמצא.

ולפי זה לשאול שהכלי הוא מקום פטור אין לזה טעם כלל דכיון שהכלי מונח ברשות הרי אין לו שם עצמי כלל אם אינו רשות אבל השאלה של הרשב"א היא שהמקום של הכלי יהיה מקום פטור דהיינו קרקע הרשות הרבים שבה נמצא הכלי דומיא דהיזמי והיגי שלא הם המקום פטור אלא הרשות שתחתיהם שאינה עשויה לדריסת בני אדם וכך מפורש להדיא ברשב"א למעין בו.

ועל זה התירץ שהכלי והאדם אינו מבטל את הקרקע אלא בטל לקרקע, ועכשיו קשה קושיא חדשה בכלי שאינה באדם שהכלי הוא כרמלית וזו קושיא התוס' והראשונים ומבואר מכל הראשונים החידוש הזה שכשחזל קבעו תואר רשות לדבר זה מכריע גם את הדין דאורייתא ולכן הקשו שהכלי כרמלית ויפקיע את הדין רה"י מעצמו והמניח בו יפטר

והנה המיוחס להר"ן לקמן בדף ח הקשה גבי כוורת שהיא כרמלית וכקושיא רש"י ותיירץ בשני אופנים האחד שאין כרמלית בכלים והשני שרשות דרבנן שאני, ואחר העיון נראה שאף הוא אינו חולק על כל הראשונים כאן אלא לשיטתו אזיל שפירש קושיא הגמ' שם כרשי משום פטור דזורק רשויות ועל זה הקשה דאחר תקנת חכמים נכנס הכלי בכלל שם רשות והו"א כזורק רשויות ועל זה תירץ דרשות דרבנן לא חשיב זורק רשות עיין בדבריו ודוק

ובפירוק קושיא זו נחלקו התוס' והרשב"א ויתכן שגם בדרכם של התוס' יש שני מהלכים, התוס' תירצו דחכמים לא תקנו כרמלית בכלים ולדבריהם אילו היתה כרמלית מן התורה היה דין כרמלית בכלים וכשנבוא לדון אם כלי יכול להיות רשות היחיד הרי בודאי יש לו דין רה"י אף ברה"י, אבל להרשב"א אינו כן אלא להיפך ממש שהרשב"א ביאר קושיא הגמ' בדרך ק"ו שאם חשוב הכלי לרבי יוסי בר"ר רשות היחיד אם כן כ"ש שיחשב כרמלית, ותיירצה הגמ' דרק למטה מ' בטל לרשות אבל הסברא במקומה עומדת דכ"ש שאינו חשוב רה"י, ומה שכלי גבו' ורחב' ד חשוב רשות היחיד נתבאר הענין ברשב"א ובריטבאשם בדף ח דכלי בשיעור כזה יצא מתורת כרמלית

ויש לדון נפקא מינה בזה בזורק כלי רחב ד וגבוה ט על תל גבוה טפח ברה"י והתל הזה גבוה טפח ורחב ד ודינו כרשות הרבים לכל דבר דניחא דריסתו ואינו גבוה ג, ונחזי אן מה דינו כה"ג לרש"י ודאי חייב שהרי לא זרק רשות להתוס' פטור שהכלי חשוב רשות היחיד במנוחתו ולא שנא כלל מכלי גבוה י' אבל להרשב"א נראה שהוא פטור כי להרשב"א הרי הכלי הזה מצד עצמו אינו גבוה י' ואם כן אם הוא בטל לרשות לענין שאינו כרמלית כל שכן שבטל לענין שאינו רשות היחיד והוא פטור. ונ"מ זו נראית מוכרחת מאוד למעין אבל העומד לנגדי הוא דברי הגמ' שם שהיתה גבוהה שבעה ומשהו חייב, וכו' ופירש הרשב"א שם כהתוס' דמירי ברחבה ששה ועל ידי לבוד חשיב כרשות היחיד ופטור וזה תימה גדולה דסו"ס כלי זה אינו גבוה י' ואם כן בטל הוא לרשות הרבים דומיא דטרסקל שיש לו מחיצות בדין גו"א ומ"מ סד דבטל ותיירץ הגמ' שהטרסקל למעלה מ' אבל כאן הרי הכלי בתוך י' ויתבטל לרשות הרבים וצע"ג.

וכשנבוא עתה לחשב ההוצאות שהיו במשכן הנה הקרשים אינם כרמלית שבזמן המשכן לא תקנו חכמים כרמלית ומקום פטור הם עצמם אינם וכמש"נ ומקום הקרשים ודאי אינו מקום פטור כמש"כ הרשבא גבי כלים, ואחר שתקנו חכמים כרמלית נמי חייב בקרשים דלא תקנו כרמלית בכלים להתסו' ולהרשבא מפני שהרשות בטלה. ובהעברת ארון ומזבח להתסו' הוי העברה מרה"י לרה"י וחייב ואין נמ בגודל הכלי וחשיב כמי שעבר ברשות הרבים כמש"כ התוס' שם דכשהכלי בתנועה אינו רשות לעצמו [אבל קשה למ"ד קלוטה כמי שהונחה שהכלי חשיב רה"י אך בלא"ה קשה לדידיה מהיכן למדים דין מעביר הרי קלוטה כמי שהונחה ונמצא שהוא ברשות הרבים או במק"פ וצ"ע]

ולהרשבא לשיטתו מיירי התם בהעברת ד"א וקשה דהוי רשות היחיד אבל כיון שהוא למעלה מ' הרי אינו בטל לרשות ונמצא שהוא עצמו רשות היחיד בכל מקום שהוא מונח ואם כן כשעקרו את הארון או המזבח והיניחוהו הרי עקרו מרשות היחיד והניחו ברשות היחיד וצ"ע.

ויש להסתפק בדעת התוס' מהו ענין זה שלא תקנו כרמלית בכלים דיש לפרשו בשני אופנים ובהקדם המוכח בגמ' דקופה ומבואר להדיא כן בתוס' בשבת קנה דגם לקולא אין כרמלית בכלים ומותר לטלטל מהכלי לרשות הרבים. ויש לפרש הענין בשני אופנים. האחד כמש"כ המיוחס להרן שהוא בטל לרשות, ולפי זה אם אין לכלי רשות כלל אינו בטל והוא כרמלית גמורה ואסור לטלטל ממנו ואליו אבל כשהוא ברשות הרי הוא בטל לגמרי לרשות ולא תקנו כרמלית בכלים לאחשובי כמקום בפני עצמו המפקיע שם תורת רשות הרבים ממנו, והאופן השני הוא שלא תקנו כלל שם רשות בכלי שהוא נייד, ואין לו תואר כרמלית בכל מקום שהוא, ויש לדון בזה שלש נ"מ ובכולם יש לדון אם הן נכונות: האחד בכלי הנזרק מרשות היחיד לרה"י שכתבו התוס' הוי רה"י לרה"י דרך רה"י וממה שכתבו שהוא דרך רה"י חזין שאינו רשות היחיד כשהוא נזרק כי כשהוא במקום קובע שם רשות לעצמו אבל באויר אינו כן ואם כן כלי כרמלית הנזרק באויר והניח עליו דבר בשעה שהוא נזרק האם שרי או לא זה תלי בחקירה דלעיל, עוד נ"מ בכלי המונח באויר למעלה מ' והיינו טרסקל לרבנן דרבי יוסי בר"י דהתם הוי מקום פטור ולא שייך לומר שהכלי בטל לרשות ולהמיוחס להרן נראה דהוי כרמלית ואסור אבל להצד השני שביארנו יתכן דמותר. וצריך עיון ובדיקה בסוקיא בדף קנה ובעירובין לג

ונ"מ שלישית במניח כלי על עמוד גבוה י' ורחב ד' ולהרמבם שאין לו אויר ולכאורה כהג דמיא לכלי המונח למעלה מ' שכתב הרשבא שאינו בטל ואין לכאורה מקום לחלק ביניהם [אמנם ברשבא בדף צט מוכח דלא דמי וצ"ע] ויש לדון אם הוא כרמלית או לא ושמא חשיב כרשות היחיד וצ"ע

וסתימת התוס' לא משום הביטול לרשות אלא שאין כרמלית בכלים וצ"ע.

בדעת רש"י בסוגיא דכוורת יל"ע דלכאורה סתרי דבריו אהדדי מרישא לסיפא שגבי קופה הקשה ותיירץ דאין כרמלית בכלים לבטולי תורת כלי, ולעיל בזריקת כוורת הקשה דיפטר בכוורת רחבה ד ותיירץ דלא תקנו חכמים כרמלית להקל להפטר מחיוב חטאת, וקשה דאם אין כרמלית בכלים אין מקום לקושיית רש"י כאן וכאשר תירץ המיוחס להרן על קושיית רש"י [ואין מקום כלל ברשי להעמיס כן בכוונתו גם בכרמלית בכלים אף לקולא אינו כרמלית וכמו שמפורש בגמ' דמותר לזרוק לקופה]

ומש"נ בזה דבאמת מה שאין כרמלית בכלים הוא לבטולי תורת כלי היינו שהכלי בטל לרשות בעצם היותו כלי אבל כלפי עצמו שם רשות לו ולכן לדעת רש"י שהפטור הוא מצד זריקת הרשות אם כן אף שאין כרמלית בכלים 'לבטולי מתורת כלי' אבל לאשוויי שם רשות יש כרמלית בכלים והוי זורק רשות והמיוחס להרן כן תירץ כן בתירוץ אחד משום שאפשר לומר דכיון דבטל לגבי רשות כבר אבד ממנו לגמרי שם רשות אבל סברת רש"י פשוטה ומבוארת.

ואמנם דברי רש"י צב מדוע מ'אן בסברת התוס' דהוי רשות היחיד במנחתו ונמצא דזורק מרה"י לרה"י דרך רה"י דפטור, ונראה דיתכן דלרשי הכלי בטל לרשות הרבים ואפילו בכלי גבוה י' וכסברת הרשבא ולכן הוי זורק לרשות הרבים דסו"ס הכלי ברשות הרבים, אך בגמ' גבי קופה להדיא דהוי רשות היחיד ונראה דהמקום שתחתיו כבר חשוב רשות היחיד על ידי הנחת הכלי דסוף סוף יש לקרקע מ'צות ואפילו אדם שאינו רשות כלל מחיצת אנשים הוי מחיצה ולא איכפת לן שהם בטלים לרשות דלקרקע יש מחיצה וכך קופה הוי רשות היחיד משום היקף המחיצות אלא דכל זה אחרי הנחת הכלי אבל

כשמניח מניח ברשות היחיד ואמנם אפשר שהוא תלוי בספק הגמ' גבי עקר חוליא אך רשי פירש בשורש הענין

ולפי זה יש ליישב מה שתמהנו על הרשבא מכפאה על פיה דהוי רשות היחיד אף שהכלי אינו גבוה י' בעצמו ואם כן יתבטל לרשות והתשובה לזה דאין הכי נמי אבל סוף סוף יש למקום מחיצות והוי המקום בעצמו רשות היחיד אף הקרקע שתחתיו, אך מעתה תסתער הקושיא דגם בטרסל לרבי יוסי נ"מ כן ומה הקשתה הגמ' דאם אין רשות בכלים לא הוי רשות היחיד, אבל התשובה לזה פשוטה מאוד דאם אין לכלים דין רשות הרי המקום ד של הטרסקל אינו רשות ואם כן לא שייך גוד אחית מחיצות ולא נאמר גוד אחית ונעביד המקום ד בקרקע שתחת הטרסקל לרשות דהגוד אחית שייך רק על הרשות דלמעלה [נפשוט דלרבי יוסי נמי אם יש עיגול כמו טבעת או היקף מרובע ד ובפנים חלל ריק ואין מקום הנחה לא נאמר גוד אחית] וא"ש הכל.

אגוז

התוס' הקשו מחצר ותירצו דיד נחה וכו' והקשה הרע"א שהרי יד עבד וכו' ועוד הקשה במק"א דבהניח על ראשה נמי קונה והרי גופה מהלך ונלמד חצר מהלכת ממנה עצמה כשהיא מהלכת, ולכן ביאר הרעא דחסרון מהלכת לא שייך כלל בה עצמה דמהלכת היינו שהחצר מתרחקת ממנה, וכדבריו ממש נמצא ברמבן בגטין על קושית התוס' שם [וליתא בתוס' שלפנינו] שהקשו אחר מהלכת דאף ידה מהלכת ותירצו דידה מינח וכו' ותמה הרמבן מרגלה או גופה ותירץ כדברי הרעא דמהלכת היינו מתרחקת ממנה. ומה שהוצרך הרע"א לפרש הענין אחר שהקשה על התוס' כי באמת יש בדברי התוס' קושיא נסתרת, והיא מאי שנא אשה מעבד שהעבד הוא חצר מהלכת והאשה עצמה מקבלת גטה [וזו קושית התוס' שמובאים ברמבן] והתוס' תירצו חילוק בין יד האשה לגוף העבד ותמה הרע"א מיד העבד ומגופה של המתגרשת ולפלא שהרמבן הקשה רק חלק אחד דהיינו מגופה ולא מיד העבד כהרעא, ולכן ביאר הרע"א וכן ברמבן דההבדל הוא באמת בין אשה לעבד ולא בין יד לגוף. ודברי התוס' לכאורה תמוהים ביותר אך באמת יש כאן מחלוקת יסודית בדין חצר מהלכת כי הראש כתב בתוספותיו וגם בראש דדין חצר מהלכת הוא גזיח דומיא דידה ולא מפני שאינה משתמרת ואין בו סברא, והרמבן ביאר דהוא חסרון משתמרת וזה לשיטתם, ויש ראייה גדולה להתוס' מהא דפריך בקלתה דמהלכת היא והרי אינה מתרחקת ממנה כי היא מוליכתה. אכן קשה עדיין מאי שנא מרגלה ובקה"י פירש וכו' דבריו נסתרים מההגהת אשרי שלהדיא שיד קונה בגלל הטעם הזה דאיה מינח נייחא וכו'.

ויש לפרש דבאמת היד יש לה יחס אחר מעצם גופה שהיד היא מקום קבלה חוצה לה, ומיד ילפינן חצר ולא ממקום אחר. ובגמ' בגטין מימרא דעולה ידה וכו' פרכין ידה בדבוקה ודבוקה היינו דבוקה בגופה עצמו, וזה נראה אמנם מחודש מאוד אבל כך נראה פשט דברי התוס', ואין ללמוד חצרה מגופה עצמו שהענין של חצר הוא דומיא דיד והיד היא מקום קבלה שאינו היא עצמה אלא מקום קבלה שלה.

ומה שהרמבן לא הקשה קושית הרעא הנה באמת בעיקר קושית הרע"א יש לתמוה טובא שאין לדמות יד עבד ליד אשה דהמניח גט ביד עבדה משוחררת לא מפני שהיד היא שלה אלא מפני שהעבד הוא שלה, והוי הקבלה של העבד כקבלה דידה ואילו אצלה זה יד או שאר גופה ודברי הרע"א מוקשים וצ"ע, ועכ"פ הקושיא השניה מאי שנא ידה מרגלה צריכה יישוב ונתבאר לעיל בע"ה.

דברי התוס' מוקשים מאוד כי הקשו מהכא לספינה וכשתירצו דהתם דומיא דידה בעינן אם כן כבר לא קשה כלום ומדוע הוצרכו להוסיף דהכא הוא כדרך שהיה במשכן, וביותר תמוה מאוד דבריהם בב"מ שהקשו מרכוב כמהלך אספינה ותירצו דבספינה דומיא דידה בעינן, והנה נחזי אן דהרי עולה מזה דבכה"ת כולה הדין דרכוב כמהלך והחפץ לא נח, ורק בחצר מהני משום דלא בעינן שיה נח אלא שיהיה דומיא דידה ומה להם עוד להקשות מאגוז וגם כשתירצו לא תירצו דאגוז דמיא לרכוב כמהלך אלא דילפינן ממשכן וזה פלא גדול.

ובהמשך דבריהם נתקשו באגוז בכלי מרכוב כמהלך ותירצו דהכא הספק אם היו מניחים כן חפצים ואם כן שוב פלא גדול דהטעם באגוז על מים אינו מחמת המשכן אלא מפני שרכוב כמהלך ואין צורך לטעם המשכן כאשר אנו רואים באדם מהלך דחשיב החפץ כאינו מונח ומדוע זה הוצרכו לסברת משכן כלל.

ובעיקר ביאור הסוגיא באגוז וקושיות הראשונים יש להקדים הקדמה יסודית: הנה התוס' שאלו מספינה על אגוז והרמב"ן ושא"ר אלו מספינה על כלי ולהדיא לא שאלו על אגוז, ועוד בולט הדבר שכל הענין של רכוב כמהלך הושמט לגמרי בדברי הראשונים גם בב"מ וגם כאן ושורש שני הדברים אחד כי להתוס' הסיבה שהאגוז אינו מונח הוא מחמת שהאגוז עצמו נייד, וזה קשה מספינה שגם כאן המים מנידים האגוז, אבל להרמב"ן ודעימיה הסיבה אינה מפני שהאגוז נייד כלל אלא מפני שהמים ניידים ולזה לא קשה כלל מספינה אבל גבי כלי קשה.

ולהתוס' באמת אין שום הפרש בין אגוז על מים או על כלי דסוף סוף האגוז הוא נייד ובאמת הגמ' צריכה פירוש גדול לפי תוס' מה הספק של רבא ומאי שנא זמ"ז. והקשויה עמוקה וחזקה מאוד דאם סוף סוף הנידון הוא על החפץ ולא על המקום והשרישו לנו התוס' דכל מונח על גבי מונח כיון שהוא נייד אינו מונח אם כן אין שום הפרש אמיתי בין אגוז על כלי לאגוז עלמים.

ואמנם יש מקום להפריש ולחלק והוא דרכוב כמהלך גרע מאגוז דמיא ממטו ליה שהאגוז אמנם אינו נע מעצמו כאדם או בהמה אבל תנועתו תנועה עצמית היא שהמים גורמים לו שינוע, וכן ספינה במים אבל תנועת רכוב ותנועת קלת תלויה באשה אינה תלויה עצמית כלל וביחס למקום מושבה אינה נעה כלל, ולכן אפשר לשאול מרכוב כמהלך אספינה אבל לא להיפך ולכן התוס' לא הקשו מקלתה על אגוז כי תנועת האגוז יותר חשובה כנייד מתנועת הקלת.

וכאן מגיע מהלך הדברים בתוס' שבתחילה סברו שההפרש הוא שתנועת האגוז מחמת הכלי אינה תנועה, ואילו באגוז על מים כיון שתנועתו עצמית [או שהיא מכח אחרים] תנועה היא ולזה הקשו מספינה ותירצו אבל לא אבו לתרץ דהכא האגוז נייד ותו לא שהרי אם כן תקשי מאגוז בכלי ומה תאמר דתנועת האגוז בכלי אינה תנועה כי הוא רכוב על הכלי לזה הוכיחו מכמה ראיות שגם זה נייד חשיב, ואם כן בהכרח שהנייד לבד אינו מגדיר הנחה ויש כאן איזה ענין חשיבות של הנחה, ולכן אף שמכח"ת לא קשיא אספינה כמש"כ התוס' בב"מ דהתם דומיא דיד בעינן משבת יש סברא להקשות דכמו דהתם בחצר אנו רואים שתנועה על ידי אחר מהני גם בשבת יועיל כמו שיש צד שמועיל באגוז בכלי, ולכן צריך בשבת תוספת שהנייד לבד אינו מספיק אלא מפני שבמשכן לא היו מניחים במקום נייד ולזה הוסיפו דבאגוז בכלי הספק אם כן היה במשכן שהרי גם בכלי חשיב כנייד כדמוכח מכל הני ראיות. [וממה שהוכיחו מדיני שבת מדנו שאם היה נייד לגמרי לא היינו צריכים לומר שהוא דומיא דמשכן כי מה שנייד לגמרי זה בעצמו הנחה טובה ואין צריך שתהא הנחה כזו במשכן רק להיפך כיון שאין כאן הנחה פשוטה להנחה בנייד צריך מקור במשכן לחדש שהיא הנחה וסוף דבר הסברא באגוז על מים מורכבת משני החלקים האחד שבאמת הוא נייד [כי אחרת היה זה הנחה בכל מקרה] ושאי התם וכו' והנייד אינו הנחה מפני שאין רגילות להניח חפצים כה"ג ולזה יהני באופנים שהיה במשכן כן.

[ולפי זה לשון הגמ' אי אזלינן בתר אגוז או גבי כלי באמת אינו מובן להתוס' וצ"ע]

להראשונים הגמ' מתפרשת כפשוטה שהחסרון הוא באיכות מקום ההנחה וספק הגמ' בכלי הוא מפני שהכלי אינו נייד מצד עצמו ועל זה קשה היטב מספינה והתירוצ דגבי שבת בעינן מקום נח לגמרי וכו'. וברור לגמ' שמים אינם מקום נח אבל כלי במים זה הספק בגמ'.

והנה מהראב"ן נראה שבאדם מהלך הוי הנחה ולפי זה יש כאן שלש שיטות יסודיות, להראב"ן הוי הנחה להתוס' לא הוי הנחה מפני שהחפץ לא נח להרמב"ן ודעימיה אינה הנחה מפני שהאדם המהלך אינו מקום הנחה.

ויש לפרש בזה בדרך נאה מחלוקת התוס' והשיטה להרן בעומד לכתף על גבי קרקע דלהתוס' מוכח דחשיב כעומד לכתף ולהרן אינו כן אשר להתוס' בעומד לכתף אנו צריכים לומר שהחפץ אינו מונח ולא

שאין האדם העומד מקום, אלא החפץ לא נייח, והרי עינינו הרואות שהוא מונח אלא דמה שהוא מונח לכתף שזו הנחה זמנית אינה הנחה, ואם כן אין שום הבדל בין מונח על גבי אדם למונח על גבי קרקע, ועוד דבהכרח שזו סברא לומר שהמעשה הראשון לא בטל דבמציאות הרי החפץ מונח ולכן אחר הנוטל יתחייב, אבל להרן שכפה"נ סבר כהראשונים שהוא ענין מקום ואם כן עומד לכתף אינו מקום חשוב [דומה לחצר מהלכת כשהעבד עומד דכל שאילו מהלך לא קנה וכו'] אבל קרקע ודאי הוי מקום חשוב בכל עת ובכל שעה. וזה דבר נאה ומתקבל.

והנה מלשון התוס' לעיל בדף ג מדוקדק דהטעם בעומד לכתף הוא משום דלא בטלה עקירה ראשונה, גם חזין מדבריהם דאם עמידה לפוש אינה חשובה הנחה משום דהנחת גופו לאו כהנחת חפץ הרי העומד לפוש חייב משום עקירה ראשונה, והריטב"א שם חולק בזה להדיא, וכבר תמה הרע"א על התוס', והכל הולך למקום אחד אשר שיטת התוס' היא דהחפץ לעולם מונח בין בעומד לכתף בין עג קרקע בין בעומד לפוש אי הנחת גופו וכו', ובכולם אין כאן ביטול עקירה הראשונה. ומהלך הדברים בכל אלו אחד הוא, ואם כן גם במניח על גבי קרקע לכתף אין כאן הפסק והתוס' לשיטתם בכל ג' הפרטים מיוסד שיטתם בסוגיין

והתוס' בסוגיין בקשו ראיות דהמניח על אדם מהלך פטור ולמה לא הוכיחו בפשיטות ממה שמהלך לאו כעומד אלמא דהחפץ נע, ומוכח מזה דאפשר שהוא עצמו אין לו הפסק במלאכתו אבל אחר המניח עליו יהיה חייב דהמהלך כמקום הנחה חשוב, והעוקמר ממהלך אפשר דיתחייב כנ"ל, וגם כשהוכיחו התוס' לא הוכיחו אלא על מהלך אבל בעומד לכתף לא הוכיחו ואם אין ראיה הרי הסברא היא שהמניח על עומד לכתף חייב והעוקר ממנו חייב דאין זה בכלל חידושם של התוס' במניח על המהלך.

אבל הריטבא והר"ן ושאר סברי דהיסוד באדם המהלך הוא שהאדם אינו מונח וכיון שכן בעומד לכתף איכא לפרושי שהאדם חשוב כאינו מונח מפני שעמד כדי לכתף, אבל אם כן יש כאן חסרון הנחה אמיתי במציאות המצב כי האדם שאינו מונח אינו חשוב מקום הנחה להחפץ ולכן הנוטל מעומד לכתף ודאי פטור, ובעומד לפוש אם הנחת גופו לאו כהנחת חפץ הנוטל ממנו ודאי חייב שהרי החפץ סו"ס מונח ולכן גם הוא עצמו חייב כמש"כ הריטב"א כי אין כלל מקור ליסוד דלא בטלה עקירה ראשונה כי דין עומד לכתף ענינו שהחפץ באמת אינו מונח, וכיון שכן פשוט טובא שהמניח על גבי קרקע לכתף הוי הנחה גמורה שהקרקע היא מקום החפץ והיא עומדת ונחה מאז ומעולם, והחפץ ודאי מונח במה שהוא נמצא על מקום הנחה קבוע.

בדין עומד לכתף יש להקשות מהרבה מקומות:

- (א) כל קלוטה כמי שהונחה הרי הוי הנחה לכתף
- (ב) מגרר ומתגלגל הרי זו הנחה לכתף.
- (ג) קלוטה בתוך ג' לרבנן במעביר בידו הרי זו הנחה לכתף
- (ד) בתוס' בעירובין דף כ כשנחו המים בפיו ובלעם דפטור משום דנייחו במקום פטור הרי זו הנחה לכתף.
- (ה) במי שהחשיך לו בע"ש ורץ לביתו ועמד כדי לפתוח הדלת מבואר בגמ' דחייב והרי זה כעומד לכתף.
- (ו) מהלך כעומד לבן עזאי מדוע חשיב טפי מעומד לכתף [אא"כ פליג גם בזה ב"ע אבל ברמבן ובריטבא מפורש דמהלך כעומד לפוש ומשמע דלא פליג]

הנה לדעת התוס' אשר יסדנו מדבריהם דיסוד הפטור בעומד לכתף הוא מפני העדר הנחת החפץ אם כן בכל הנהו המקומות הקושיא היא אשר החפץ המונח באופן עראי אינו מונח ואין הבדל אם הוא על הארץ או ביד אדם אם הנחת גופו או הנחת חפץ וכדו' כדחזין מקושית התוס' מזירזא דקניא

אבל לדעת שא"ר הרי הפטור הוא משום שהאדם העומד לכתף אינו חשוב כמקום הנחה ואילו קרקע לכתף הוי הנחה גמורה, לפי זה לא קשה מקלוטה ומתגלגל וממעביר למטה מג' [אשר הוי הנחה בחפץ ממש ולא מצד הנחת גופן] וגם מגרר חשיב הנחה בקרקע, וגם לא קשה משותה ברה"ר דהתם הניח המים עצמם בתוך פיו ואין גופו עומד ליעקר אלא המים נעקרים מיד, אבל כעת הם מונחים על אדם עומד לפוש.

אבל קשה עדיין מרץ וממהלך כעומד לבן עזאי.